

განათლება

„ტფილისის აღმასკომის მოაზრება“-ს ღამათეზა.

კულტურული ჟურნალი სს. აღმასკომის სახალხო განათლების განყოფ.

15 აპრილი 1924 წ.

№ 1.

ფასი 15 კ.

ახალი გზით.

ოქტომბრის დიდმა რევოლუციამ სკოლას დაუყენა მტად რთული და სერიოზული ამოცანები, რომელთა გადაჭრასაც სრული გარდაქმნა შეჭონდა სკოლის ცხოვრებაში. რასაკვირველია, ასეთი მუშაობის ჩატარება ადვილი არ იყო: იგი მოითხოვდა თვით მასწავლებლის გარდაქმნას, მის ხელახლა მომზადებას, რათა მას შესძლებოდა ახალი პრინციპების ცხოვრებაში გატარება. როგორც ვიცით, ამან პირველ ხანებში დიდი წინააღმდეგობა გამოიწვია სოც. საბჭ. რესპუბლიკების კავშირის მთელ ტერიტორიაზე. მაგრამ გავიდა ხანი და ახალმა ცხოვრებამ თანდათან გაიღვა ფესვები: ინტელიგენცია და მათ შორის მასწავლებლობაც ახალი ცხოვრების გზაზე დადგა, ახალ სკოლას შეეგუა. ახალი სკოლა მისაღები შეიქნა იმიტომაც, რომ ის გზა, რომელსაც სკოლა დაადგა, იყო უკანასკნელი სიტყვა მარქსისტული იდეოლოგიით გაშუქებული მეცნიერებისა. ეს იყო სკოლის გადატანა ცხოვრების წიაღში, — რეალობა, რომელიც ადამიანს უშუალოდ იზიდავს. და მასწავლებლობაც განაგრძო ძველ ტრადიციებს, კარჩავეტილი და სქოლასტიური სკოლის იდეებს და, როგორც ზემოდ ვსთქვი, ახალ გზას დაადგა.

მაგრამ აქაც ახალ სკოლას აუარებელი დაბრკოლება გადაეღობა: ახალ სკოლას შესწავლა სჭირდებოდა, მას შესაფერი პირობები უნდოდა. ახალი სკოლის შესწავლა არც ისე ადვილი საქმეა, როგორც ეს პირველი შეხედვით სჩანს. იგი შეიცავს ძველის დანგრევა-განადგურებას და ამ ნანგრევებზე ისეთი სკოლის აღმოცენებას, რომლის მსგავსი პრაქტიკაში არ მოიძებნება. აქ საჭირო იყო შემოქმედება, შექმნა ახალი ტიპის სკოლის — შრომის სკოლისა. საქმეს ართულდებდა ის გარემოებაც, რომ იმპერიალისტური და სამოქალაქო ომებით განადგურებულ

რესპუბლიკას არ შეეძლო ახალი სკოლისთვის ჯეროვანი მატერიალური დახმარება გაეწია.

მაგრამ, მიუხედავად ყოველივე ამისა, ჩვენ მოწმენი ვართ სკოლის აღორძინების და განახლების: სკოლამ უკვე იწყა სვლა ახალი გზით, იგი შესდგა ძიების გზაზე, ჰქმნის ახალ პირობებს სკოლის არსებობისათვის. ამ მუშაობას შემდეგში ვერ შეაჩერებს ვერავითარი ძალა. მაგრამ სკოლას ესაჭიროება ყოველმხრივი დახმარება, რათა დაწყებული დიდებული საქმე მეტი სისწრაფით და წარმატებით წავიდეს წინ.

ჩვენი აზრით, ახალი სკოლის გამომჟღავნებელი არის თვით სკოლა და მისი სული და გული — მასწავლებელი. ამიტომაც ჩვენი მოვალეობაა ანგარიში გაუწიოთ სკოლის ცდებს და დაკვირვებებს, შეძლება მივსცეთ მომუშავეებს ერთმანეთს გაუზიარონ თავიანთი აზრები და ის დაბრკოლებანი, რომელნიც მათ ელობებათ ყოველდღიურ პედაგოგიურ მუშაობაში. ეს საშუალებას მისცემს ყოველ მუშაკს ჩამოიშოროს თავისი მუშაობის უარყოფითი მხარეები და შეითვისოს სხვის დადებითი მხარეები და მიღწევანი. ეს გამოიწვევს ერთგვარს მეტოქეობას, რომელიც თავის-თავად უკვე მამოძრავებელია პროგრესისა.

ხელმძღვანელი ორგანოები უკვე ეწევიან ასეთ მუშაობას: მართავენ კონფერენციებს და კამათს, აწყობენ წრეებს, კითხულობენ მოხსენებებს განათლების მუშაკთა სახლებში, ხოლო სოფლად, სადაც ეს შესაძლებელია, იმართებენ სანიმუშო გაკვეთილებს და სხვ.

საუკეთესო საშუალებას აზრებისა და მუშაობის შედეგების გაცვლა-გამოცვლისთვის წარმოადგენს ბექდვითი ორგანო, სადაც უნდა აისახოს ახალი სკოლის მთელი მუშაობა.

ან განათლების განყოფილებას, რომელიც თავის სკოლებში ყოველსავე ზემოთქმულს, მიაწოდოს თავის მასწავლებლებს პერიო-
ვიური ჟურნალი, რომელშიც უნდა შემოი-
ვლოს ყველა ცოცხალი ძალა.

პოლიტიკა და პედაგოგიკა.

პოლიტიკა უნდა იქცეს პედაგოგიკად.

ვ. ლ ა ი.

ულტურულ ეპოქას ახასიათებს საზოგადო-
ვლი განსაკუთრებული ზოგადი მსოფლ-
ამ მსოფლმხედველობიდან გამომდინა-
რე მიზანი და სისტემა აღზრდისა. ამიტომ ყოველ ეპო-
ქას თავისებურათ ესმის როგორც აზრი და მიზანი სიო-
ცხლისა, ისე მიზანი და სისტემა აღზრდისა. ამჟამად, რაც
გაბატონებულია ცხოვრებასა და საზოგადოებაში, იგივე
უნდა იყოს გაბატონებული აღზრდის საქმეშიაც. თუ გა-
ბატონებული მსოფლმხედველობა ერთს მოითხოვს, აღზრ-
დის სისტემა-კი მეორეს ემსახურება, ეს იმის მაჩვენებე-
ლია, რომ ასეთი საზოგადოების სოციალურ-იდეოლოგიუ-
რი წყობა არაა მთლიან სისტემაში მოყვანილი. ამ სიმი-
ზები უსათოდ იქნება დარღვეული საზოგადოებრივი წო-
ნასწორება, რაც თავის მხრით შედეგია ღრმა სოციალუ-
რი თუ იდეოლოგიური კრიზისისა.

ბევრსა ჰგონია, რომ აღზრდა სწარმოებს მხოლოდ
სკოლასა და ოჯახში. მაგრამ ეს დიდი შეცდომაა უსა-
თუოდ. აღზრდის ელემენტებს ჩვენ უძველესად ეხედებით
ყველგან და ყოველთვის, სადაც კი პიროვნება რაიმე ზე-
გავლენას განიცდის. და სად არ ხდება ეს? სკოლა, ოჯა-
ხი, ჯარი, ფაბრიკა-ქარხანა, სასამართლო, ადმინისტრა-
ცია, სატუსალო, ქუჩა, ყოველი კრება და მიტინგი, ყოვე-
ლი სანახაობა, სამეცნიერო, საპროფესიო თუ სხვა მიზ-
ნის საზოგადოება-კავშირი. — ყოველივე ესენი ნაწილობ-
რივ ასრულებენ აღზრდით დაწესებულების როლს.
ერთი სიტყვით, აღზრდას ემსახურება ყოველი საზოგა-
დოებრივი და სახელმწიფოებრივი დაწესებულება, ზოგი
პირდაპირ, ზოგიც არა პირდაპირ და ნაწილობრივ. გან-
სხვავება კიდევ იმაშია, არის, რომ სპეციალურად აღმ-
ზრდელი დაწესებულებებში აღზრდას ეძლევა სისტე-
მატიური სახე; სხვა სახელმწიფო დაწესებულებათაგან კი,
რომელთაც სულ სხვა საქმე აქვთ დაკისრებული და არ
ესმით, რომ ამ საქმის კეთების დროსი სინი აღზრდა-
საც ემსახურებიან, — კარგს ან ცუდს, — რა თქმა უნდა, რაიმე
სისტემის მოთხოვნა შედგება.

მაგრამ თუ მართალია, რომ პიროვნება აღმზრდე-
ლობით გავლენას განიცდის ყველგან და ყველა დაწესე-
ბულებაში, მაშინ უდავოა, რომ ხსენებული დაწესებულებ-
ბანი არ უნდა ეწინააღმდეგებოდნენ და აბრკოლებდნენ
აღზრდის არსებულ მიზანს და სისტემას.

ამას განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს დღეს
ჩვენში და საზოგადოთ საბჭოთა ქვეყნებში. საბჭოთა სის-
ტემა არის გარდამავალი პერიოდის სოციალ-პოლიტიკუ-
რი სისტემა. მისი დანიშნულებაა, რაც შეიძლება მოკლე
დროში გარდაქმნას არა მარტო მატერიალური კულტუ-
რა, არა მარტო საზოგადოებრივი წყობილება და
სტრუქტურა, არამედ სულიერი კულტურაც, იდეოლოგიაც.

ვიწყებთ რა ამ ახალ საქმეს, სრული იმედი გვაქვს,
რომ ტფილისში მომუშავე მასწავლებლობა არ დაიშურებს
ძალ-ღონეს და ხელს შეუწყობს ახალი სკოლის განმტკი-
ცებას და განვითარებას ახალ გზაზე.

ფსიქოლოგიაც. ყოველივე ეს კი შეადგენს აღზრდის ში-
ნაარსს. საბჭოთა სისტემა ახდენს არა მარტო დაწესებუ-
ლებათა გარდაქმნას, არამედ ხალხის გარდაქმნასაც. და
რომ ამ დიად მიზანს უფრო მალე და ადვილად მივაღ-
წიოთ, საბჭოთა რესპუბლიკებში პოლიტიკა უნდა იქ-
ცეს პედაგოგიკად. თუ საბჭოთა სისტემის მიზანია ახა-
ლი საზოგადოების წარმოშობა ახალ ეკონომიურ საფუ-
ძვლებზე, ეს იმის მაჩვენებელია, რომ მისი მიზანი უშთავ-
რესად აღმზრდელია. აქედანაც გამომდის პოლიტი-
კისა და პედაგოგიკის იგივეობა საბჭოთა რესპუბლიკებში.
ამ დებულებას მე ხაზგასმით ვიმეორებ, ვინაიდან ის არ
არის სათანადოთ შეგნებული და არც ექცევა მას ჯერო-
ვანი ყურადღება.

სპარტას მაგალითი უდავოდ ხდის ამ დებულებას.
იგივე მაგალითი გვიჩვენებს, თუ რა შედეგს იძლევა პო-
ლიტიკისა და პედაგოგიკის მიზანშეწონილი შეთავსება.
ცნობილი სიმკაცრითა და დისციპლინით სპარტანული წესე-
ბი აღზრდისა ნაწილია სახელმწიფო მართვა-გამგეობის
მთლიანი სისტემის. ქალაქი სპარტა, როგორც ვიცით,
წარმოადგენდა მუდმივ სამხედრო ბანაკს. მას ირგვლივ
ერთკენ დაშენებული და უკმაყოფილო ილოტები, რომელ-
ნიც მუდამ ეამს იმის ცდაში იყვნენ, რომ დრო ეხელთათ,
აჯანყებულიყვნენ და სპარტიატები გაეწყვიტათ ან აგე-
რეკათ ლაკონიიდან. ერთი სიტყვით, სპარტა იყო ალყა-
შემორტყმული მოსისხლე მტრებით. და ასეთი მდგომა-
რეობით აიხსნება როგორც მისი კონსტიტუცია, ისე
აღზრდის სისტემა. სპარტას ესაჭიროებოდა მხოლოდ უში-
შარი, თავდადებული მეომარი, მუდამ იარაღ-ასხმული
და გამზადებული თავდაცვისა ან თავდასხმისათვის. უა-
მისოდ სპარტას არ შეეძლო არსებობა, და აქეთ იყო მიქ-
ცეული სახელმწიფოს მთელი გულისყური.

ანალოგიურ მდგომარეობაში არიან საბჭოთა რეს-
პუბლიკებიც, ამ განსხვავებით, რომ სპარტა იყო არის-
ტოკრატიული რეაქციის ბანაკი, დემოკრატიული რესპუ-
ბლიკებით გარშემორტყმული, საბჭოთა ფედერაცია კი წარ-
მოადგენს სოციალისტური რევოლუციის ციტადელს, რო-
მელიც კაპიტალისტური კონტრ-რევოლუციით არის
ალყა შემორტყმული. აქ არის რადიკალური განსხვავება,
რასაკვირველია, მაგრამ აქ არის რადიკალური განსხვავება,
რასაკვირველია, სპარტანელებმა შექმნეს მდგომარეო-
ბის შესაფერი სოციალ-პოლიტიკური სისტემა და დიდ-
ხანს შეინარჩუნეს ჰეგემონია მთელ საბერძნეთზე. მაგრამ
ეს იყო მხოლოდ სამხედრო ჰეგემონია. კულტურულ სფე-
როში კი ჰეგემონია ათინას ხელში იყო. ამ ორმაგობამ,
ამ დუალიზმმა დიდხანს აწვალა საბერძნეთი. ის გამოი-

საბა გამუდმებულ რევოლუციებში, რომელსაც ისტორიაში პელოპონეზის ომები ეწოდება და რომელმაც 27 წელს გასტანა. ამ გამუდმებულმა ომებმა სრულიად გაანადგურეს საბერძნეთის სამხედრო და კულტურული ძლიერება და ის ადვილად დაიპყრო ჯერ პატარა მაკედონიამ, შემდეგ კი ძლიერმა რომმა.

ანალოგიურ მდგომარეობასთან გვაქვს დღეს საქმე მსოფლიო მასშტაბით. ერთმანეთს დაუპირისპირდა ძველი კაპიტალისტური რეჟიმი და ახალი საბჭოთა სისტემა. მათ შორის გარდაუვალი უფსკრულია; ისინი სხვა და სხვა ეპოქას ემსახურებიან და ამიტომ მათი შეთავსება დიდი ხნით შეუძლებელია: ან კაპიტალიზმი უნდა დაინგრეს და ადგილი დაუთმოს ახალ საზოგადოებრივ ფორმებს, ან საბჭოთა სისტემა გადაგვარდება, შეეგუება კაპიტალიზმს და მოხდება ოქტომბრის რევოლუციის მონაპოვართა ლიკვიდაცია. ამ უკანასკნელ საშიშროებისაგან გვაფრთხილებდა ჯერ კიდევ ლენინი ახალი ეკონომიური პოლიტიკის შემოღების დროს. კაპიტალისტური ქვეყნების მიერ საბჭოთა ფედერაციის ცნობა არის ცდა ბოლშევიკების „მოშინაურებისა“, მათი გათქეფისა, რაკი დარწმუნდნენ, რომ ძალით არც ისე ადვილი ყოფილა საბჭოთა რესპუბლიკების დამარცხება. „ჩათრევას ჩაყოლა სჯობიაო“, ნათქვამია, და ისინიც ფიქრობენ ნებით ჩაეყვებით კაპიტალიზმის სამეფოში. რასაკვირველია, ჩვენი მტრები დღეიდან სულ იმის ცდაში იქნებიან—შეგვიქნან ისეთი ობიექტიური პირობები, რომ „ჩავციოლიონ“. ამრიგად, ბრძოლა ისევ გრძელდება, მან მხოლოდ ახალი სახე მიიღო, და ბრძოლის ეს ახალი ფორმა შეიძლება უფრო სახიფათო გამოდგეს ჩვენთვის, ვიდრე პირდაპირი ომი და ინტერვენცია.

ვერავენ იტყვის, რამდენ ხანს გასტანს ბძოლის ეს

ახალი პერიოდი. მაგრამ ერთი კი ყველასთვის აშკარა უნდა იყოს: კაპიტალისტურ ქვეყნებთან საქმიანი ურთიერთობა მთელი თავისი სიმძიმით მიმართული იქნება იქითკენ, რომ საბჭოთა სისტემის სოციალური შინაარსი შეუმჩნევლად შესცვალოს. აი, უდიდესი საფრთხე, რომელიც ყოველ წუთს და ყოველ ნაბიჯზე უნდა გვახსოვდეს. ეს განსაკუთრებული მდგომარეობა გვიკარნახებს, რომ ყოველი დაწესებულება, ყოველგვარი ორგანიზაცია გამოვიყენოთ აღზრდის მიზნებისთვის. ყველგან უნდა შევიტანოთ სოციალისტური მიზნებით გამსჭვალული პედაგოგიკის ელემენტები.

მისწრაფება სისტემატიური სოციალისტური აღზრდისაკენ ემჩნევა დღეს მთელ ჩვენს ცხოვრებას, განსაკუთრებით ეს სკოლასა და პარტიაში სწარმოებს. მაგრამ ეს არ კმარა, ვინაიდან სკოლასა და პარტიაში მოქცეულია მცხოვრებთა მცირე ნაწილი. მაგრამ არ არის თითქმის ისეთი მოქალაქე, რომელიც არ შედიოდეს რომელიმე ორგანიზაციაში. და როცა ყოველნაირი ორგანიზაცია, ყველა დაწესებულება თავის პირდაპირ დანიშნულებასთან ერთად მიზნად დაისახავს აღზრდასაც, მაშინ აღარავინ დარჩება აღმზრდელობითი მიზანშეწონილი გავლენის გარეშე. აღმზრდელობითი ზეგავლენა, როგორც აღვნიშნე, ეხლაც არსებობს, მაგრამ ეს ხდება შეუგნებლად, ამიტომ ის არის უმიზნო და უსისტემო. მე კი მოგახსენებთ ისეთი აღმზრდელობითი გავლენის საჭიროებაზე, რომლის საშუალებანი და შედეგები წინასწარ მოუფიქრებელია და გათვალისწინებული. ეს კი შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, თუ პრაქტიკული პოლიტიკა გადაიტყვევს პედაგოგიკად. აქვთ მიდის საზოგადოებრივი განვითარება და ამასვე გვიკარნახებს ჩვენი მდგომარეობა.

პ. კანიშვილი.

სადა ერთდროულ დაკვეთის დაგეგმვისა ქ. ტფილისის შრომის სკოლებში. *)

მიუხედავად იმ დიდი მუშაობისა, რომელიც უკანასკნელი წლი-ნახევრის განმავლობაში სწარმოებდა განათლების მუშაკთა სახლში ტფილისის მასწავლებელთა შორის, ჩვენი სასკოლო კოლექტივები (მე ვკულისხმობ პედაგოგებს და მოწაფეებს ერთად) ხშირად ერთისა და იმავე გზით მიდიან, მაგრამ მაინც განცალკევებულად მუშაობენ. ჩვენში სკოლები კოლექტიურად არ მუშაობენ რომელიმე საერთო დაკვეთაზე, მოწაფეებს არ აქვთ შეგნებული მათი მთლიანობა, არ აქვთ შეგნება საზოგადოებრივობის, საერთო მუშაობის სარგებლიანობის; მათი მუშაობა და ცხოვრება არ არის დაკავშირებული პროლეტარული საზოგადოების ცხოვრებასა და მუშაობასთან. შრომის სკოლა კი მჭიდროდ არის დაკავშირებული თა-

ნამედროვე ხანასთან, ის არის საწარმოო სკოლა, ამიტომ ბავშვებიც უნდა ასრულებდნენ საზოგადოებრივად აუცილებელი შრომის ნაწილს, ისინიც უნდა გრძნობდნენ თავიანთ თავს საერთო საკაცობრიო მანქანის აუცილებელ ნაწილად. შრომა აძლევს მოწაფეებს აუარებელ სამოსწავლო მასალას და იმავე დროს აგრძნობინებს მათ, რომ ისინი არიან მთელი მსოფლიოს მოქალაქენი. უაღრესად ანვითარებს მათში მუშაობის პასუხისმგებლობის გრძნობას, აიძულებს მათ სერიოზულად მოეპყრან თავიანთ სასკოლო ორგანიზაციებს და სხვ. ასეთი სასკოლო ორგანიზაციები ძალაუფლებურად ჩნდებიან რომელიმე დაკვეთის განხორციელების დროს: ის, რაც ერთი ჯგუფისათვის სიმძნელეს წარმოადგენს, ის, რაც ერთი სკოლის ძალღონეს აღემატება, ადვილად კეთდება საერთო ძალით, გაერთიანებით. საერთო საწარმოო სამუშაო აერთიანებს

*) დისკუსიის წესით.

მოწაფეთა მისწრაფებებს, აქცევს მათ საერთო სასკოლო ორგანიზაციაში, აერთიანებს მათ ასეთივე მიზნით აღჭურვილ საზოგადოებრივ დაწესებულებებთან და, ამრიგად, აფართოვებს ბავშვთა თვითმმართველობას და სკოლის კავშირს გარემო ცხოვრებასთან.

სკოლების კოლექტიური მუშაობის განვითარების ერთ-ერთ საშუალებად შეიძლება ჩაითვალოს ერთდროული დაკვეთის მეთოდი, ე. ი. ისეთი დაკვეთის, რომელიც ერთდროულად ტარდება ქალაქის, მაზრის, ან სახელმწიფოს ყველა სკოლაში. ასეთ დაკვეთას აძლევს სკოლებს ხელმძღვანელი ორგანო. ამ დაკვეთას არჩევენ სკოლის გამგეები, შემდეგ პედაგოგიური საბჭოები და მოწაფეთა კრებები. დაკვეთას ანხორციელებენ ცალკე სკოლისა ან მათი გაერთიანების მასწავლებლები და მოწაფენი საერთო ძალღონით. დაკვეთა შეიძლება იყოს ერთგვარი ყველასათვის; ამ შემთხვევაში თვითნებური სკოლა ასრულებს იმ მუშაობას, რომელსაც დანარჩენები ასრულებენ, ან სკოლები ასრულებენ საერთო დაკვეთის ნაწილს. პირველი სახის დაკვეთის მაგალითად შეიძლება მოვიყვანოთ საკუთარი სკოლის შენობის სანიტარული, ჰიგიენური მდგომარეობის გამოკვლევა, შედგენა გეგმისა როგორც შენობის, ისე მისი კუთვნილი მიწის ნაჭრისა და სხვა. მეორის მაგალითად გამოდგება ზოგიერთი სკოლის კოლექტივების მიერ სტატისტიკურად შესწავლა თავისი სოფლის, ქალაქის, უბნის მოსახლეობის და მისი ეკონომიური მდგომარეობისა. მეორე სახის დაკვეთის შედეგებს ამუშავებს მოცემული უბნის ბავშვთა ცენტრალური ორგანიზაცია.

ჩემ მიერ დამუშავებული თემა წარმოადგენს ცდას ერთდროული დაკვეთის დამუშავებისა. დაკვეთის მიზანია ტფილისის შრომის სკოლების მიერ გამოკვლევა ქ. ტფილისის და მისი ბუნებას. რასაკვირველია, ეს გამოკვლევა არ იქნება წმინდა მეცნიერული ხასიათის, მაგრამ ამ გამოკვლევის ზოგიერთი წვრილმანები (კოლექციები, გერბარიები და დაკვირვებანი) უსათუოდ ძვირფასი მასალა იქნება ქ. ტფილისის და მისი ბუნების მეცნიერულად შესწავლისათვის.

მეორეს მხრით, პრაქტიკულის თვალსაზრისით დიდი მნიშვნელობა აქვს იმ გარემოებასაც, რომ მოწაფენი ამ გზით მიეჩვევიან საერთო ძალით ერთი მიზნისაკენ სვლას, შეითვისებენ საორგანიზაციო პრაქტიკას, მიიღებენ მრავალ მასალას და ცოდნას გამოკვლევის დროს და სხვ. ასე რომ პირველ ცდას, ცუდათაც რომ ჩატარდეს, მაინც დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა ექნება.

მთელი დაკვეთა იყოფა ორ ნაწილად: საზოგადოება და ბუნება.

ტფილისის საზოგადოება.

1. ქ. ტფილისის გეოგრაფიული აღწერა და მისი რელიეფური რუკა;

2. ქ. ტფილისის მოსახლეობის სტატისტიკური შესწავლა აღმასკომის სტატისტიკური განყოფილების მასა-

ლების საფუძველზე (გამოკვლევა საკუთარი ძალებით სახლის, კვარტალის);

3. ტფილისის მრეწველობა: ა) მოღუნული დგამების ფაბრიკა, ბ) ასანთის ფაბრიკა, გ) საქსოვი ფაბრიკა, დ) თემზა, ე) სპილენძის ქარხანა, ვ) ლითონის ქარხანა, ზ) სახერხი ქარხანა, ჰ) ტყავის ქარხანა, თ) ელექტრონის სადგური, ი) ტრამვაი, კ) სასაკლაო, ლ) წყალსადენი და მ) სტამბა;

4. ვაჭრობა: ბაზრები, კოოპერატივები;

5. დიფერენციალ გამოხატვა ტფილისის განათლებისა განათლების განყოფილებიდან მიღებული ციფრების საფუძველზე;

6. ტფილისის სკოლების გამოკვლევა სამეუნეო, სანიტარულ-ჰიგიენური თვალსაზრისით;

7. ტფილისის მცხოვრებთა ჯანმრთელობის დაცვა; შესწავლა ერთ-ერთი საავადმყოფოსი და ამბულატორიისა;

8. ტფილისის პოლიტიკური და კულტურული ცხოვრება;

9. ტფილისის ისტორია. ძველი ქალაქი და ციხე.

ტფილისის ბუნება.

1. ტფილისის ბუნების შესწავლა სასკოლო ბაღებში, ბოსტნებში და მეტეოროლოგიურ სადგურებში;

2. დაკვირვება და გამოკვლევა მამა დავითის მთისა ნაწილ-ნაწილად: ა) მარჯვენა მხარე (ფუნქციურიდან დაწყებული), ბ) მარცხენა მხარე, გ) სამხრეთის კალთები, დ) ჩრდილოეთის კალთები;

3. მდინარე მტკვრის გამოკვლევა;

4. გამოკვლევა მთის კალთებისა ბოტანიკური ბაღიდან დასავლეთის მიმართულებით;

5. გამოკვლევა ჩრდილოეთის მიმართულებით,

6. „ დაბახანისა;

7. „ ორთაქალის ბაღების;

8. „ სასაკლაოს მიდამოების;

9. „ მლაშე ტბის;

10. „ მთისა სომეხთა სემინარიის იქით;

11. „ ხუდადოვის ტყის;

12. „ მუშტაიდის;

13. „ ლისის ტბის;

14. „ კუს ტბის;

15. „ საბურთალოს მიდამოების;

16. „ ქალაქის საცდელი მინდვრისა მუშტაიდში.

უადგილობის გამო აქ მე აღვნიშნე მხოლოდ საერთო გეგმა დაკვეთისა. სანამ ამ დაკვეთის შესრულებას შეუდგებოდეს ესა თუ ის სკოლა, საჭიროა შემდეგი მოსამზადებელი მუშაობის წარმოება.

1. მასწავლებელი უნდა ესაუბროს მოწაფეებს სპარტაკელებზე, რომლებიც ყველგან და ყოველთვის მოთმინებით და დაჟინებით მიისწრაფოდნენ გამოკვლევა-ცოდნისაკენ, მუდამ გრძნობდნენ ბუნებას და ლოზუნგათ ჰქონ-

დათ: „იყავით მუდამ მზათ“ საზოგადოებრივი ცხოვრების მტრებთან—ექსპლუატატორებთან საბრძოლველად:

2. ბავშვებს უნდა მოუწოდოს მასწავლებელმა მიბადონ სპარტაკელების მაგალითს და, რათაც არ უნდა დაუჯდეთ, მათ უნდა მიაღწიონ გამარჯვებას ბუნებასა და მტრებზე—მთელი ძალები მიმართონ იქითკენ, რომ შეისწავლონ გარემო საზოგადოება და ბუნება;

3. მასწავლებელმა ვრცლად უნდა გააცნოს მოწაფეებს აგრეთვე აზრი და მნიშვნელობა მოცემული დაკვეთისა; უნდა უთხრას მათ, რომ ეს არის სერიოზული საქმე, რომ ამ გამოკვლევას გაეცნობა საზოგადოების ფართო მასა და სხვა, ამიტომ თვითვე უნდა ფრთხილად და სერიოზულად უნდა მოეციდოს დაკვეთის შესრულებას, და სხვა.

მრეწველობის შესწავლა უნდა მოეწყოს შემდეგნაირად:

ა) უნდა მიღებულ იქნას ტფილისის აღმასკომის სტატისტიკური განყოფილებიდან ტფილისის მრეწველობის საერთო მდგომარეობის დამახასიათებელი ციფრები. ეს მასალა გამოხატული უნდა იქნას დიაგრამებში შემდეგი საკითხების მიხედვით: სახელმწიფო, კომუნალური და კერძო წარმოებათა რაოდენობა წინეთ და ეხლა; მათი რაოდენობა წარმოების, დარგის, კაპიტალის სიდიდის, მუშათა რიცხვის, გადასამუშავებელი ნედლეულის და პროდუქციის მიხედვით. დასავლეთ ევროპის და საბჭოთა რუსეთის ქალაქებთან შედარება. განვითარების პერსპექტივები ელექტროფიკაციასთან დაკავშირებით.

ბ) რომელიმე ფაბრიკის ან ქარხნის გამოკვლევა ერთსა და იმავე ფაბრიკაში მთელ რიგ სისტემატიურ ექსკურსიების მოწყობით: 1) უმთავრესი განყოფილებანი ქარხანაში (საღურგლო, საზეინკლო, მექანიკური და სხვა), მათი აღწერა, შედარებითი სიდიდე დიაგრამებში, დახატვა ყველა განყოფილების მანქანების გარეგნული სახის, წარმოების პროცესის და მუშის პოზის, როგორც მუშაობის, ისე დასვენების დროს. ჰაერის თვისებანი სახელოსნოებში და მისი რაოდენობა ერთ მუშაზე. ვენტილაცია, მისი სისტემა; მუშების დასახიჩრებისაგან დაცვის წესები; 2) ფაბრიკის ტექნიკა. იარაღები და მანქანები; რამდენი და როგორი მანქანებია მუშაობაში; წარმოადგენენ თუ არა ისინი ტექნიკის უკანასკნელ სიტყვას. შრომის ნაყოფიერების შედარება მოცემულ მანქანების და გაუმჯობესებულ მანქანების ხმარების დროს. რით მუშაობს მამოძრავებელი—ორთქლით თუ ელექტრონით, როგორ არის იგი მოწყობილი. გადამცემი მექანიზმის და თვით მანქანის მოწყობილება. ამ საკითხებთან დაკავშირებით მოწაფეებმა სკოლაში უნდა მოახდინონ ცდები: ბუნების კანონები, რომელზედაც დამყარებულია მანქანა. უმარტივესი ნიმუში, მანქანისა მოწაფეების მიერ გაკეთებული. გეომეტრიული ცნებები და თეორემები, რომლებიც დაკავშირებულია მანქანის ნაწილების ანალიზთან. მთელ რიგ მანქანებიდან მასწავლებელი გამოარჩევს ისეთ მანქანას, რომლის შესწავლა და გამოყენება საჭირო მიზნებისათვის უფრო ადვილია.

ისტორიული განვითარება პრიმატიული იარაღისა რთულ მანქანამდე.

სამუშაოს მასალები: ხე, რკინა, სპილენძი, მატყლი და სხვ. მათი ქიმიური თვისებანი, ფიზიკური ცდები სკოლაში ამ მასალებზე, ნიმუშების კოლექცია. გეოგრაფიული ცნობები იმ რაიონების შესახებ, სადაც იშოვება და მუშავდება ეს ნედლეული. მსხვილი ინდუსტრიალური ცენტრები, სადაც ხდება ამ ნედლეულის გადამუშავება; ამ ადგილების რუქაზე გადატანა. წარმოების პროცესის ყველა საფეხურის შესწავლა და დახატვა. ამასთან დაკავშირებით კლასში ცდების გაკეთება. წარმოების პროდუქტები, მათი ნიმუშები. ნედლი მასალის რაოდენობა, რომელსაც ხმარობს ფაბრიკა, მისი ღირებულება. საფაბრიკო ნაწარმოების ფასი. ფასი ამ ნაწარმოებისა გასაღების ადგილზე.

სათბობი მასალა. რამდენი სათბობი მასალა იხარჯება საათში, დღეში, თვეში, წელიწადში. მისი ღირებულება დღეში, თვეში, წელიწადში.

სადაც მოსახერხებელი იქნება, თვით ბავშვებმაც უნდა მიიღონ მონაწილეობა წარმოების პროცესში.

პოლიტიკური ეკონომიის ძირითადი ცნებების გარკვევა: კაპიტალი, მისი სიდიდის გამოანგარიშება მოცემულ წარმოებაში; წარმოება, საწარმოო ურთიერთობანი, ხელფასი, ზედმეტი ღირებულება, მისი გამოარკვევა არითმეტიკული ამოცანების საშუალებით; ბაზარი, მიწოდება-მოთხოვნილება; წარმოების კაპიტალისტური წესები, ბრძოლა ამ წესებს შორის საბჭოთა სოციალისტურ ფედერატიულ რესპუბლიკებში; მუშები, მათი შემადგენლობა სქესის და ჰასაკის მიხედვით, სამუშაო საათების რაოდენობა, ჯამაგირის სიდიდე, მათი შრომის ჰიგიენური პირობები. მუშების ბრძოლა კაპიტალისტების წინააღმდეგ. ნათელი მაგალითი ამ ბრძოლისა. მუშათა ორგანიზაციები: პარტია, პროფესია, კომუნისტური უჯრედი, ქარხნის კომიტეტი, საქარხნო ადმინისტრაცია; მუშათა ორგანიზაციების დამოკიდებულება ადმინისტრაციასთან, კულტურულ-განმანათლებელი მუშაობა ქარხანაში. ფაბრიკის და წარმოების ისტორია. ფაბრიკის შესწავლასთან დაკავშირებით უნდა ისწავლებოდეს ისეთი ლიტერატურა, რომელიც გამოხატავს მუშათა ყოფა ცხოვრებას, მათ ბრძოლას კაპიტალისტების წინააღმდეგ და მათ გამარჯვებას საბჭოთა კავშირში.

მთელი ეს გეგმა დამუშავებულ უნდა იქნას შედარებების საშუალებით: როგორი იყო წინეთ და როგორ არის ახლა.

ტფილისის ისტორია.

ტფილისის გეგმის დამუშავება საკუთარი ძიების, დაკვირვების, მოხუცების დაკითხვის, ძველი სურათების და წიგნების საფუძვლებზე.

საკუთარი ძიებით უნდა გამოარკვიონ მოწაფეებმა, სად იყო წინეთ ბაზარი, ცენტრი, ძველი ქუჩები და სხვა. ბატონები და ხელოსნები. გამონახულ უნდა იქნას ქალაქ-

თან დაკავშირებული ისტორიული წერილები, მოთხრობები, გადმოცემანი, ლეგენდები; ამ ამბებზე საუბარი უნდა მოხდეს ქალაქის იმ ნაწილში, რომელსაც ის შეეხება. ყველაფერი ეს აღნიშნული უნდა იქნას ქალაქის რუკაზე. უნდა შეგროვილ იქნას მთელი აღწერილობიდან ის მასალა, რომელიც გამოგადგება ძველი ტფილისის ყოფაცხოვრების სურათის დასახატავად. პარალელი უნდა იქნას გაყვანილი ძველ და ახალ ტფილისის შორის.

შესრულებულ უნდა იქნას გეგმა ძველი ტფილისის სახლისა ეზოთი და მოსამსახურეებით: თავადისა, ვაჟის და მუშის სახლის. ქუჩების ძველი სახელების და ძველი წიგნების წარწერებით გამორკვეულ იქნას ტფილისის მოსახლეობის ნაციონალური შემადგენლობა და მცხოვრებთა მთავარი სამუშაო.

ხელოსნური წარმოების ტექნიკა. ავტორის წარმოების წესები, სახლების აშენება, სამკედლო იარაღი, საქსოვი და სხვა.

ტფილისის საეკორო კავშირი საქართველოს სოფლებთან, ქალაქებთან და სხვა ქვეყნებთან.

კლასები და კლასობრივი ბრძოლა ძველ ტფილისში. გამორჩეულ იქნას ქართველ მწერალთა ნაწარმოებებიდან ის ადგილები, სადაც ლაპარაკია კლასთა ბრძოლაზე ძველ ტფილისში. თავადების და სასულიერო წოდების როლის გამორკვევა ამ ბრძოლაში.

კლასობრივი ბრძოლა ტფილისში კაპიტალიზმის განვითარების ხანაში. მუშათა მოძრაობა. ნათელი მომენტები ამ მოძრაობისა (შეგროვებულ იქნას მასალები).

ქ. თფილისის მომავალი.

მამა დავითის მთა.

აღნიშნეთ დაახლოვებით გამოსარკვევი ნაწილის საზღვრები და ამის შესახებ შეუთანხმდით სხვა სკოლებს, რომლებიც მთის გამოკვლევაში იღებენ მონაწილეობას, შემოიარეთ ეს საზღვრები და თუ ცუდათაა დანიშნული, გაასწოროთ;

2. გამოარკვეთ მთის ნაწილის მდებარეობა ქვეყნის მხარეების და ტფილისის მიმართ. გამოარკვეთ მთის ტიპური თვისებები: სიმაღლე, დახრის კუთხე, ხასიათი და რაოდენობა ხეობების, ხრამების. დახაზეთ მისი გეგმა და მთავარი დაღმართის პროფილი. გააკეთეთ თიხიდან მთელი მთა, და სხვა.

მთის გეოლოგიური გამოკვლევა. ფენების წყობის მიმართულებათა გამოკვლევა ჰორიზონტთან დამოკიდებულებით. დათვლილი უნდა იქნას რაოდენობა მსხვილი ფენებისა, მათი განი, ფერი და გაცემებულ იქნას ნიმუში თიხისაგან. გამოკვლეული უნდა იქნას მიწერალის ჯიშის ფენებში: უნდა დაამტკიცოთ ჩაქუჩით. გამოიკვლიოთ გამადიდებელი შუშით ან მიკროსკოპით. მოახდინეთ ქიმიური ანალიზი ამა თუ იმ მიწერალისა. როდესაც ამ გვარად შეისწავლით მთის ფენების თვისებებს, შეადგინეთ მათგან კოლექციები.

დაკვირვებით მოსძებნეთ ცხოველთა და მცენარეთა

სამეფოს ნაშთები მთის ფენებში, შეადგინეთ მათი ამონაბეჭდებიდან კოლექციები. შეადარეთ ამ გზით მიღებული ცნობები გეოლოგიის ცნობებს (გეოლოგიურ ცნობებს მოწაფეები უნდა გაეცნონ წიგნების საშუალებით, უნდა შეადგინონ გეოლოგიური პერიოდების სქემა) და გამოარკვეთ, რომელ ისტორიულ თუ არაისტორიულ ხანას შეიძლება მიეკუთვნოს ქვედა და ზედა ფენების ჩამოყალიბება. წარმოდგენილი უნდა იქნას ტფილისის იმდროინდელი პეიზაჟი. წერითი სამუშაო ასეთი იქნება: „დროთა მანქანაზე“, „ძილი“, „ქვის, ხის მოგზაურობა“ და სხვა. გეოლოგიური პერიოდების ხანგრძლივობის პრობლემა. ცდები იმის შესახებ, თუ როგორ გაჩნდნენ ფენები. ყურადღება უნდა მიექცეს მთების თანდათან ნგრევას და ეგრედ წოდებულ დაშლას.

როდესაც ამას გაეცნობიან, საჭიროა გამოარკვეონ, როგორ გაჩნდა მთის ღრმა ხეობები—მთის დანგრევის თუ წყლის მოქმედების საშუალებით.

ყოველივე ნახული მოხსენების სახით უნდა დასწერონ მოწაფეებმა. უნდა დასწერონ აგრეთვე მთის გაჩენის თეორიები და სქემატიურად გამოსატონ ეს თეორიები.

ამის შემდეგ გამორკვეულ უნდა იქნას მიწის ნიადაგი მთაზე და მის კალთებზე. მთელი მიდამო რამდენსამე ნაწილად უნდა გაიყოს და ისე იქნას შესწავლილი ამ მიდამოს ფლორა და ფაუნა. რაც შეეხება ფლორას, ის გამოკვლეულ უნდა იქნას წელიწადის სხვა და სხვა დროს: გაზაფხულის დასაწყისში, მიწურულში, ზაფხულის დასაწყისში, და ასე. უნდა შეიკრიბოს ყოველი სახის ბალახის, ყვავილის, ჩირვების და ხის გერბარები; დახატულ და სისტემაში მოყვანილ უნდა იქნეს მთელი ეს მცენარეულობა. დაწვრილებით უნდა იქნას შესწავლილი ის მცენარეულობანი, რომელნიც ახასიათებენ გამოსაკვლევ ადგილს: ნიადაგი, სადაც ეს მცენარე ხეირობს, მცენარის გარეგნობის აღწერა, კლიმატიური პირობები მისი გავრცელებისა, განაყოფიერება და სხვა.

მთის ფაუნა. უნდა შეგროვდეს ყოველი სახის მწერი, ფრინველი და ცხოველი, რომლებიც შესასწავლ მთაზე მოიპოვებიან. საჭიროა მათი კვერცხები, ბუდეები, ბუნაგები და სხვა. დაუკვირდით მათ ყოფა-ცხოვრებას, სხეულის მოყვანილობას, ბუდეს, ბუნაგს. დახატეთ ყველაფერი ეს. თვალი ადევნეთ (სკოლაში) კვერცხებიდან მწერის, ფრინველის გამოჩეკას. დააკვირდით ყოველი ჯიშის მწერას განვითარებას (რასაკვირველია, კლასში), მათ გადაქცევას და სხვ. ყველაფერი ეს გამოხატეთ სიტყვიერად. დააკვირდით მათ ფრენას, დაჯდომას, სიმღერას, თამაშს და არსებობისათვის ბრძოლას.

ყველაფერი ამის შემდეგ ასწერეთ მთა გეოგრაფიული და გეოლოგიური თვალსაზრისით.

შეაგროვეთ ისტორიული ძეგლებიდან ყველა ტექსტი მამა დავითის მთის შესახებ. შეაგროვეთ ქართველი მწერლების ნაწერები ამ მთის შესახებ, ლეგენდები და გადმოცემანი. გამოიკვლიეთ სასაფლაო, რომელიც მამა დავითის ეკლესიასთან არსებობს. როდისაა ეს ეკლესია

აშენებული, ვინაა იქ დასაფლავებული და როდის; არის თუ არა ლეგენდა რომელიმე გმირ-მიცვალებულთან დაკავშირებული. ჩასწერეთ ყველაფერი ეს. ჩასწერეთ აგრეთვე მოხუცთა ნათქვამი ამ ეკლესიის და მთის შესახებ. შეადგინეთ კრებული ისტორიული მასალებისა მთის შესახებ და კრებული საკუთარი ნაწარმოებებისა ამ გამოკვლევასთან დაკავშირებით.

ფუნიკულიორი. მისი შესწავლა. მოდელი ფუნიკულიორისა. დრო და ისტორია მისი აშენებისა. რა სამუშაო იქნა შესრულებული მთის კალთაზე ფუნიკულიორის გასაყვანად. გამოიანგარიშეთ, წლის განმავლობაში რამდენი მგზავრი ავა ფუნიკულიორზე. დიაგრამებად გამოხატეთ ფუნიკულიორის მოძრაობის გაძლიერების და შესუსტების პერიოდები. ბილეთის ფასი წინეთ და ეხლა. რამდენ მანეთს იძლევა ფუნიკულიორი დღეში, თვეში, წელიწადში. მოსაგები წარმოებაა ის თუ საზარალო. მუშების რაოდენობა ფუნიკულიორის საქმეზე. რამდენ საათს მუშაობენ ისინი, რა ეძლეოდათ წინეთ (მეფის და მენშევიკების მთავრობის დროს). ამ მუშების დაყოფა სქესის, პასაკის და განათლების მიხედვით. მათი კოლექტიური ხელშეკრულება. რომელ კავშირს ეკუთვნიან. სკოლასთან დაკავშირება ამ მუშების—მათი მოწვევა სასწავლებელში. საღამოების, წარმოდგენების მოწყობა. მოწაფეთა სიარული მათ კრებებზე, და სხვ.

მამა დავითის მთის ზედა ნაწილი. ამ ნაწილზე მდებარე შენობების გეგმის გადაღება. გეგმა ტიპური სახლისა ეზოთი და ბაღით.

სხვა და სხვა ქვეყნებში ნიადაგის გამავრების მეთოდების გამორკვევა. ხრამებთან ბრძოლის წესები. პროექტი მთის კალთების ტფილისის მცხოვრებთა სისარგებლოდ დამუშავებისა.

ბოტანიკური მთა.

ეს მთა გამოსაკვლევად იყოფა სამ ნაწილად: სამხრეთის, ციხის და დასავლეთის მხარედ. ყველაფერი ის, რაც მამა დავითის გამოკვლევის დროს იყო აღნიშნული, ამ შემთხვევაშიაც მეორდება ფუნიკულიორის და სასაფლაოს გამოკვლივით. სამხრეთ ნაწილს ემატება კოჯრის გზის გა-

მოკვლევა. მოწაფეებმა უნდა აწარმოონ სისტემატიური დაკვირვება ამ გზისა.

მთის წყაროები და წყალვარდნილი. წყალსადენის მოწყობილების გამოკვლევა. ამ წყლის მიმდინარეობის აღნიშვნა მთის რუქაზე.

მთის აღმოსავლეთ ნაწილის გამოკვლევის დროს დაუმატეთ ციხე-სიმაგრის გამოკვლევა. გამოარკვეით შიგნითი და გარეთი კედლები ციხე-სიმაგრისა და საცხოვრებელი ბინის ადგილები. გადაიღეთ გეგმა ციხე-სიმაგრის ნაშთებისა. მოსძებნეთ წყლისაგან მიწის ქვეშ სავალი გზა და ის ადგილები, სადაც წყალი ინახებოდა. გაზომეთ კედლების და კოშკების სისქე და სიმაღლე. გამოარკვეით, რა მასალისაგანაა გაკეთებული კედლები, ვინ მუშაობდა მის აშენებაზე. მოსძებნეთ ძველ წიგნებში ამ სიმაგრის ნახატები და გადახატეთ გადიდებული სახით. ლექსები, მოთხრობები, ლეგენდები და გადმოცემანი ამ მთის შესახებ. შეადგინეთ კრებული ყველა ამ ნაწარმოებისა და ლეგენდისაგან. დახატეთ ყველაფერი ეს სურათებად. საზოგადოებრივი ცხოვრება სიმაგრეებში საშუალო საუკუნოებში. როდის დაეკარგა მნიშვნელობა და როდის მოაწყეს იქ ბოტანიკური ბაღი. ბაღის ისტორია. მისი შედარება მსოფლიო ბოტანიკურ ბაღებთან და გერმანია-ამერიკის ტყეებთან.

მდინარე დაბახანა. ექსკურსია მის სათავეში. მისი მიმდინარეობის აღნუსხვა ტფილისის მაზრის რუქაზე. მისი მიმდინარეობის დახრის სიდიდის აღნიშვნა რუქაზე პირობითი ნიშნებით. მისი ნაპირების გეოლოგიური შესწავლა. მდინარის დამანგრეველი მუშაობა. ფლორა ხრამის და ფლორა მდინარის. მდინარის სისწრაფე. წყლის ქიმიური შემადგენლობის გამოკვლევა. მდინარის სიღრმე. გერბარიები და მიკროსკოპიული პრეპარატები. აკვარიუმი. ხრამის და მდინარის ფაუნა. მდინარის გამოყენების პროექტი (მორწყვა).

მტკვრის შესწავლის დროს ყველაფერ ამას დავამატება წყლის წისქვილების და ბორანის შესწავლა. წისქვილის და ბორანის მოდელი უნდა გააკეთონ მოწაფეებმა.

მ. ხ.

კოჯრის საბავშვო კალაქში მუშაობის ორგანიზაციისთვის.

წლითი წლობით აუცილებელი ხდება საკითხი ბავშვებთან საზაფხულო მუშაობის, მწყობრი და სისტემატიური მუშაობის საკითხების შესწავლა.

უფრო და უფრო აშკარა ხდება საკითხი იმის შესახებ, რომ ფართოდ უნდა დაისვას საზოგადოებრივ-პოლიტიკური აღზრდის საქმე თვითორგანიზაციის და თვითმოქმედების საფუძველზე. ამასთან ერთად საჭიროა გამაგრება და განვითარება თვითმოქმედების ნიადაგზე შრომითი მუშაობით შეძენილ თვისება-ჩვეულებებისა.

უნდა აღვიაროთ, რომ ის ცდა, რომელსაც დღემდე ამ მხრივ ადგილი ჰქონდა ჩვენს ორგანიზაციებში, ვერ იძლევა ვერც საკმარის მასალას და ვერც დასკვნას იმისთვის, რომ მან შესაძლებელი გადგენა იქონიოს საბავშვო კოლონიებში საზაფხულო მუშაობაზე.

ეს წერილი არ წარმოადგენს მუშაობის ორგანიზაციის და გეგმის საკითხის პასუხს, — მასში დასმულია მხოლოდ განსახილველი საკითხები.

მთელი რიგი საბავშვო ორგანიზაციებისა ზაფხულს

კოჯორში ატარებს და ამ ორგანიზაციების მიერ (საბავშვო სახლების, სკოლების) შედგენილ გეგმაზე სამუშაოს ასრულებს.

უპირატესობას ყოველთვის აძლევენ კოლექტიურ მუშაობას, რომელსაც მისი მონაწილენი მწყობრად ანხორციელებენ. სამართლიანად მოელიან, რომ ასეთი მუშაობა მეტს მოიცემა მასალის დასაგროვებლად და დასკვნის გამოსაყვანად.

რაც უფრო ღრმად იქნება ჩასახული და დამუშავებული ძირითადი თეორეტიული დებულებები, რაც უფრო მეტ მონაწილეობას მიიღებენ უშუალო მომუშავე ხელმძღვანელნი გეგმების დამუშავებაში, მით უფრო მწყობრად განხორციელდება ადგილობრივ ის საქმე, რომელიც მხოლოდ ნაწილია საერთო დიდად საყურადღებო გეგმიითი მუშაობისა.

შექმნა ასეთი გეგმითი და გაერთიანებული მუშაობისა ყველა იმ საბავშვო ორგანიზაციაში, რომელიც საზაფხულოდ კოჯორში მიდის, უპირველესი საკითხია, რომელიც საზაფხულო პერიოდთან არის დაკავშირებული.

თვალსაზირო შედეგების მისაღებად საჭიროა ეს საკითხები დაისვას ეხლავე და მიექცეს მათ მაქსიმუმი ყურადღებისა; საჭიროა გეგმების დამუშავება ეხლავე მიენდოს განსაკუთრებულ კომისიას, ეხლავე მუშაობის დაწყება მით უფრო საჭიროა, რომ წარსულ ზაფხულს საბავშვო სახლებმა ამ მიმართულებით ბევრი რამ გააკეთეს. სათანადო მასალა ამის შესახებ განათლების განყოფილებას გადაეცა.

საჭიროა ანგარიში გაეწიოს წარსული ზაფხულის მთელ გამოცდილებას. საბავშვო სახლების წარმომადგენელთ და აგრეთვე ყველა აქტიურ პედაგოგიურ ძალას, რომელიც დაინტერესებულია ამ საკითხით, უნდა მიენდოთ შეუდგენენ მომავალი მუშაობის გეგმების შედგენას. ხოლო იმისთვის, რომ არსებობდეს მუდმივი კავშირი და ერთსულოვნება მუშაობაში, ეხლავე უნდა დაისახოს კავშირის გამამტელი ორგანო, მაგალითად—კოჯორის გაერთიანებული პედაგოგიური საბჭო.

შეიძლება აღინიშნოს ის ძირითადი ხაზებიც, რომელსაც საზაფხულო მუშაობა უნდა დაადგეს. ასეთია, უპირველეს ყოვლისა, ბავშვების საზოგადოებრივ-პოლიტიკური აღზრდა, თვითორგანიზაციის და თვითმომქმედების საკითხები.

ამ ბაზისზე, როგორც უმთავრესზე, უნდა აიგოს მუშაობის ყველა დარგი: ყველა დარგს მხედველობაში უნდა ჰქონდეს აღზრდა აქტიური მომუშავეს, შემოქმედის და ორგანიზატორის, ისეთის, რომელიც განმსჭვალული იქნება საზოგადოებრივობის სულით, შეგნებით და რომელსაც შეძლება ექნება გამოიყენოს დამოუკიდებელი მუშაობის მეთოდები ყველა იმის შესაცნობად და შესასწავლად, რაც მას გარს ახვევია,

პედაგოგიური მუშაობაც ამავე პრინციპზე უნდა აიგოს:

1. გულისყური მიმართული უნდა იყოს ბუნებისკენ—აქედან მუშაობა ბუნებისმეტყველების დარგში;

2. ბუნებასთან დაკავშირებული შრომა არის უშუალო შრომა საცდელ ბოსტანში ან მინდორში, აგრეთვე თვალყურის დევნება იმისა, თუ როგორ მუშაობს სოფელი და შესწავლა სასოფლო-სამეურნეო შრომისა—აქედან მუშაობა შრომისმეტყველების და სამშობლომეტყველების დარგებში;

3. თვითმმართველობის საკითხები მკიდროთ იქნება დაკავშირებული ბავშვა ცხოვრების ორგანიზაციასთან.

ყველა დარგის მუშაობის გეგმა სპეციალურმა კომისიამ უნდა განიხილოს.

საბუნებისმეტყველო დარგში მუშაობის გასაერთიანებლად და მის სახელმძღვანელოდ საჭიროა შექმნა ბიოსადგურისა, რომელსაც სათავეში უნდა ჩაუდგეს დიდად მკოდნე და განათლებული ბუნებისმეტყველი.

1. ბიოსადგური იქნება ხელმძღვანელი ორგანო, რომელიც დაიმუშავებს მასალას და მუშაობის მეთოდურ მხარეს, მაგალითად: ა) საექსკურსიო მუშაობის წესიერ ნიადაგზე დაყენების საქმეს; დასახვა მარშრუტებისა, ექსკურსიების დროსი, მასალის და მისი მეთოდების; ბ) უჩვენებს მუშაობის რაოდენობას, კომპლექსებს, რომლებიც უნდა შეიცავდნენ სამუშაოს სხვა და სხვა საბუნებისმეტყველო მეცნიერებიდან—ბოტანიკიდან, ზოოლოგიდან, მინერალოგიიდან, ენტომოლოგიიდან, ორნიტოლოგიიდან... ეს დამოკიდებული იქნება იმ ადგილზე, სადაც საბავშვო კოლონია იმყოფება, და მუშაობის საერთო გეგმაზე; გ) ბიოსადგური უჩვენებს სხვა და სხვა ორგანიზაციებს და ხელმძღვანელებს მუშაობის რაოდენობას და საზღვარს.

2. ბიოსადგური იქნება ის ორგანო, რომელიც მოამზადებს კაბუჯ ნატურალისტთა კადრს: ა) ბავშვები უშუალო მონაწილეობას მიიღებენ ბიოსადგურის მუშაობაში—მასალის ჩაბარება, მუშაობის აღრიცხვა და სხვ. ბ) ბავშვები ბიოსადგურისაგან მიიღებენ უშუალო დავალებებს და დამოუკიდებლად შეასრულებენ ამ დავალებებს.

3. ბიოსადგური აღრიცხავს ყველა ორგანიზაციის მუშაობას და იქიდან გამოიყვანს მეთოდურ-პედაგოგიური ხასიათის დასკვნებს.

4. ამ რიგად მოხდება ბავშვების მასიური, გეგმიანი და თვითმომქმედი მუშაობის ცდა გამოკვლევითი მეთოდის ნიადაგზე, როდესაც ბავშვები განსმკვალულნი იქნებიან შეგნებით, რომ ისინიც მონიწილეობას იღებენ იმ კოლექტიურ მუშაობაში, რომელიც აერთიანებს მთელ რიგ ორგანიზაციას.

ბიოსადგურთან ერთად უნდა მოეწყოს (შრომითი პროცესის წესით) პატარა მეტეოროლოგიური სადგური. ბევრი მარტივი ხელსაწყო, როგორც, მაგალითად, წვიმის საზომი, ფლიუგერი, მზის საათი, ბარომეტრი და სხვა, შეიძლება თვით ბავშვებმა დაამზადონ.

მეტეოროლოგიური სადგურის შემწეობით შეიძლება შედგენილ იქნას ტაროსის კალენდარი. მეტეოროლოგიური სადგურის და ბიოსადგურის მუშაობათა შედეგების შედარება შეიძლება მოგვცემს გამოიყვანოთ საზოგადო დასკვნა იმის შესახებ, თუ რა გავლენა აქვს ტაროსის

მუშაობაზე; ყოველდღიური შენიშვნები დაგვანახებენ, რა პირობებში მიმდინარეობდა მუშაობა ექსკურსიის დროს ან ადგილობრივ. საექსკურსიო მუშაობა წამოაყენებს მთელ რიგ ბევრად თუ ცოტად საყურადღებო საკითხებისას, ამიტომ ბიოსადგურთან უნდა მოეწყოს საექსკურსიო განყოფილება.

განსაკუთრებით საჭიროა ყურადღება მიექცეს ექსკურსიების მეთოდებს, რომელიც სხვა და სხვანაირი იქნება. ეს დამოკიდებული იქნება თემაზე, მასალაზე, მანძილზე, ექსკურსიის ხანგრძლივობაზე და სხვაზე.

ამ შემთხვევაში განსაკუთრებით საგრძნობია პედაგოგთა და ხელმძღვანელთა უმრავლესობის მოუმზადებლობა. საექსკურსიო ბიუროს საკითხთა სფეროში უნდა შევიდეს, მაგალითად, ადგილის გეგმის გადაღება, მანძილის გაზომვა, კარტოგრაფიის, სქემების, ექსკურსიათა მარშრუტების შედგენა, კომპასით სარგებლობა, გზის გაკვლევა მზის მიხედვით და სხვა.

ბიოსადგურის მოწყობა, რა თქმა უნდა, ხარჯს მოითხოვს, ამიტომ უნდა აღიძვრას საკითხი იმის შესახებ, რომ ხელმძღვანელმა ორგანოებმა—განათლების სახალხო კომისარიატმა და სახალხო განათლების განყოფილებამ—სუბსიდი დაუნიშნონ. შესაძლებელია აგრეთვე ამ სადგურის ნაწილობრივ მოწყობა საკუთარი ძალ-ღონით, თუ სკოლები და სხვა ორგანიზაციები მიაწვდიან ინვენტარს დროებითი სარგებლობისათვის. მეორე თვალსაჩინო საკითხი ის არის, თუ ვინ ჩაუდგება სათავეში ბიოსადგურს. სასურველია, ბიოსადგურის გამგემ გასწიოს ინსტრუქტორობა ადგილობრივად მომუშავე ხელმძღვანელების მოსამზადებლად. შეიძლება გამგედ მოწვეულ იქნას ესა თუ ის პროფესორი, რომელიც მასწავლებლებთან მუშაობს განათლების მუშაკთა სახლში. ყოველდღიურ პრაქტიკულ მუშაობაში ასეთი დაახლოება მეცნიერების ასპარეზზე მომუშავეებისა პედაგოგებთან მეტად მიზანშეწონილი და სასურველი იქნებოდა.

საბუნებისმეტყველო დარგში მუშაობამ ხელი უნდა შეუწყოს ბუნებაზე ფიზიკური და ნათელი შეხედულების შედგენას, რასაც შესამჩნევი გავლენა ექნება მსოფლმხედველობის შემუშავებაზე. ასეთი მუშაობა საუკეთესო მტერია ყოველგვარი სარწმუნოებრივი და სხვანაირი ცრუმორწმუნეობისა; იგი ხელს შეუწყობს გონების გამოფხიზლებას და ბავშვებს კვლევა-ძიებას მიაჩვევს.

რაც შეეხება მუშაობის მეორე მხარეს—შრომას ბუნების წიაღზე, როგორც უშუალო შრომის საცდელ ბოსტნებსა და მინდვრებში, ისე სასოფლო-სამეურნეო მუშაობის შესწავლას მეზობელ სოფლებში—შეენიშნავთ, რომ ეს მუშაობა უნდა დაუკავშირდეს როგორც ბუნებისმეტყველებას, ისე სამშობლოსმეტყველებას და შრომისმეტყველებას; აქედან შესაძლებელი გახდება მუშაობის ფართო გამოყენება ბავშვების საზოგადოებრივ-პოლიტიკური აღზრდის მიზნით.

ბავშვების უშუალო მუშაობის განხორციელება საცდელ ბოსტნებსა და მინდვრებში შესაძლებელია. ამისი

მაგალითი შარშანდელმა წელმა მოგვცა: ზოგიერთ საბავშვო სახლს ჰქონდა ბოსტანი და პატარა მინდორი. საჭიროა, ამ საქმეს განვითარების შესაძლებლობა მიეცეს. ბოსტანში მუშაობასთან ერთად შეიძლება მოეწყოს ნიადაგის გამოკვლევა—მისი ანალიზი, გაზატივება (მარტივი საშუალებები ქიმიიდან),—აგრეთვე მუშაობა ბუნებისმეტყველებიდან.

სოფლების სიახლოვე (ოქროყანა, წავკისი, ტაბახმელა, დიდება, ახალდაბა, კიკეთი, წყნეთი და სხვა), ექვი არ არის, გამოიწვევს მთელ რიგ საკითხებს, რომელთაც კავშირი აქვთ სასოფლო-სამეურნეო შრომასთან, სოფლის ცხოვრებასთან და სხვა.

უნდა დაისვას საკითხი იმის შესახებაც, შესაძლებელია თუ არა ბავშვების უშუალო მონაწილეობა სასოფლო-სამეურნეო მუშაობაში გლეხებთან მოლაპარაკებით. სასოფლო მეურნეობის ფორმათა შესწავლა, ჟრთიერთობა სოფელსა და ქალაქს შორის, სოფლის ეკონომიური პირობები და სხვა,—აი საკითხები, რომელთაც აუცილებლად მოჰყვება საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ხასიათის საკითხები, მაგალითად: საბჭოთა ხელისუფლების პოლიტიკა გლეხობის მიმართ, აგრარული რეფორმა, სოფელი შევის დროს, კულტურულ-განმანათლებელი მუშაობა სოფლად, საკითხი „მაკრატლის“ შესახებ და სხვა, რომელიც დიდ ინტერესს გამოიწვევს. შეიძლება, მაგალითად, ლაპარაკის ჩამოგდება მსხვილფეხა საქონლის მნიშვნელობაზე გლეხობისთვის (მუშა ძალა, რძის პროდუქტები, ტყავი და სხვა) და ამასთან ერთად გაცნობა და დათვალიერება საქონლის ქირის საწინააღმდეგო სადგურისა ტაბახმელაში, გამორკვევა იმისა, თუ რა სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა აქვს მას და სხვა.

სამშობლოს და შრომის შესწავლის გეგმებიც განსაკუთრებულმა კომისიამ უნდა შეიმუშაოს, ხოლო მესამე კომისია შეიმუშავებს ბავშვთა თვითმმართველობის საკითხებს. საზოგადოებრივ-პოლიტიკური აღზრდის საქმეში ამ საკითხებს ისეთი დიდი მნიშვნელობა აქვთ, რომ მათ მეტად თვალსაჩინო ადგილი უნდა დაეთმოთ. არა მარტო უნდა მოეწყოს საბავშვო ორგანიზაციები ადგილობრივ, არამედ უნდა დაისვას საკითხი ამ ორგანიზაციებს შორის კავშირის გაბმის შესახებ.

ეხლავე უნდა დაისვას აგრეთვე საკითხი კოჯორში საბავშვო კლუბის მოწყობის შესახებ. ამ აზრით გადატანილ უნდა იქნას კოჯორში საბავშვო ბიბლიოთეკა, რომელიც დიდ სამსახურს გაუწევს გაერთიანებულ კალონიებს. შეიძლება ამ მიზნისთვის გამოდგეს ამაღლების საბავშვო ბიბლიოთეკა. კლუბის დაარსებასთან ერთად დაისმება საკითხი ბავშვთა ორგანიზაციის მონაწილეობისა კლუბის მართვა-გამგეობაში.

საჭიროა სათანადო ადგილი დაეთმოს აგრეთვე ფიზიკური აღზრდის საკითხებს. ყურადღება უნდა მიექცეს არა მარტო ტანთვარჯიშობას, არამედ შრომითი პროცესის ორგანიზაციას, სანიტარულ-ჰიგიენურ პირობებს, კვებას, მოძრავ თამაშობებს, სეირნობას და სხვას.

კოჯორში შეიძლება გაიმართოს ტანთსაყვარელში მოედანი მოწყობილებით (ასეთი მოწყობილება აქვს ერთ საბავშვო სახლს; საჭიროა მხოლოდ მისი მცირედი შეკეთება), მოედანი მოძრავ თამაშობებისთვის. ეს საკითხები უნდა განიხილოს პედაგოგთა, ექიმთა და ტანთსაყვარელობის ხელმძღვანელთაგან შემდგარმა კომისიამ.

მოძრაობა, თამაშობა და მუშაობა, რასაც, აშკარაა, სიმღერაც ახლავს, გამოიწვევს ესთეტიური აღზრდის საკითხის განხილვის საჭიროებას. საზაფხულო ცხოვრების პირობებში ამ საქმეს განსაკუთრებული მნიშვნელობა არ უნდა მიეცეს. საერთო მუშაობაში სიმღერა დამხმარე როლს თამაშობს.

აი, ზოგადად, ის აზრები და საკითხები, რომელნიც

დაკავშირებული არიან კოჯორში საზაფხულო მუშაობის დაყენების საქმესთან. მუშაობა ამ მხრივ უკვე დაიწყო. საჭიროა მხარი დაეჭიროს ამ საქმეს, რომელიც შეიძლება თვალსაჩინო მოვლენად გადაიქცეს არა მარტო ტფილისისთვის, არამედ მთელ ამიერ-კავკასიისთვის. ადვილი არ იქნება ამ საქმის განხორციელება, მაგრამ მზნე მონაწილეობა დაინტერესებულ ხელმძღვანელებისა და მაღალკვალიფიციური მომუშავეებისა, რომელნიც, უეჭველია, დაგეგმობიან, გვიჩვენებს, რომ კოლექტიურ მუშაობასა და შრომას გამარჯვება მოსდევს, ვინაიდან ძალა ერთობაშია.

ლ. ნ. პოტაპოვი.

ახალი სკოლა და სინამდვილე.

ტფილისის განათლების განყოფილების მიერ თებერვლის უკანასკნელ რიცხვებში მაზრაში ჩატარებულ იქნა მასწავლებელთა რაიონული კონფერენციები პედაგოგიური ხასიათის საკითხების გასაშუქებლად და დასამუშავებლად. ამ კონფერენციებმა სავსებით დაგვარწმუნა, რომ სწავლა-აღზრდის ახალი იდეების ხორც შესასხმელად აუცილებლად საჭიროა ამ საქმეში თვით მასწავლებელთა ფართო მასის ჩაბმა, თორემ მარტო კაბინეტური მუშაობა ვერ შექმნის შრომის სკოლას, ამ სიტყვის სრული მნიშვნელობით. გულახდილად უნდა აღვნიშნოთ, რომ მასწავლებლობა, მიუხედავად მრავალი დაბრკოლებისა, დიდი ხალისით ეკიდება სწავლების ახალი პრინციპების გაცნობას. ზოგი მათგანი ახალი სკოლის ძირითად პრინციპებს თეორეტიულად იცნობს, მაგრამ ვერ ახერხებს ამ პრინციპების ცხოვრებაში გატარებას.

მიზეზი ადვილად ასახსნელია. ახალი შრომის სკოლა შესაფერ კონკრეტულ პირობებს გულისხმობს და თუ ასეთი პირობები არ არსებობს, ცხადია, ყოველგვარი ცდა ახალი სკოლის შესაქმნელად წყლის ნაყვა გამოვა და ასეთი ცდების მოხდენა მასწავლებელს გულს გაუტეხს და მუშაობის ხალისს დაუკარგავს. მართლაც, არის თუ არა დღეს ჩვენში მზად ის პირობები, რომლის დროსაც სავსებით შეიძლება სწავლების დამუშავება შრომის პრინციპებზე?

აქ ორი პასუხი შეუძლებელია: მოუწყობელი სასკოლო ბინები, ინვენტარის დიდი სიმცირე და მცხოვრებთა, საუბედუროდ, უარყოფითი დამოკიდებულება სწავლა-განათლებისადმი, — აი ის მაგარი კედელი, რომელზედაც უწყალოდ იმსხვრევა განათლების მუშაკის ყოველგვარი შრომა და გაქანება.

არ შეიძლება არ აღვნიშნოთ აქვე ის საგრძნობი განსხვავება, რომელიც აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს შორის არსებობს. იმ დროს, როდესაც დასავლეთ საქართველოს მივარდნილი სოფლის გლეხიც კი ბავშვის აღზრდისათვის უკანასკნელ ლუკმასაც არ იშურებს

და სკოლის კეთილდღეობისათვის ზრუნვა მის ორგანიზულ მოთხოვნილებას შეადგენს, აღმოსავლეთ საქართველოში ძალიან ცოტაა მსურველი შვილს სწავლა-განათლება მიუღებინოს და მთავრობას ამ მატერიალურად გაჭირვების ხანაში ხელი შეუწყოს სწავლა-აღზრდის საქმის მოგვარებაში.

ტფილისის მაზრა ამ მხრივ ერთობ ჩამორჩენილია. აქაური მცხოვრებნი არ წუხან, თუ მათი შვილები სკოლის გარეთ დარჩებიან, პირიქით, ცდილობენ კიდევ სულ არ შეიყვანონ სკოლაში ანდა რაც შეიძლება ადრე მოაცილონ სკოლას თავიანთი ბავშვები. არ ყიდულობენ მათთვის არც ერთ წიგნს, არც ერთ სასწავლო ნივთს და ვალდებულად სთვლიან მთავრობას ყველა საჭირო ნივთი მიაწოდოს მოსწავლეებს.

პედაგოგიური თვალსაზრისით აღსანიშნავია ერთი არა სასურველი ფაქტი. სოფელში დარჩენილია სწავლების ძველი ტრადიცია და სტენი; სწავლება წარმოუდგენიან მხოლოდ სკოლასტიური, რომელიც წიგნსა და სკოლის ოთახს ვერ გასცილდება, ამიტომ მცხოვრებნი დიდ წინააღმდეგობას უწევენ სწავლების ყოველგვარი ახალი ზომის გატარებას, როგორც არის ხელსაქმე, შრომა, ესკურსია და სხვ. თუ წერა-კითხვის შესწავლა დაგვიანდა (რომელიმე ახალი მეთოდის გატარების გამო), მშობელს ბავშვი სკოლიდან გაჰყავს. ბევრი მშობელი უკმაყოფილოა მასწავლებლისა იმიტომ, რომ ის ბავშვებს არა სცემს, როგორც ეს ძველად ხდებოდა. მას ცემა საუკეთესო მეთოდად მიაჩნია და მიუთითებს ხოლმე კიდევ მასწავლებელს ამაზე.

ასეთია მასწავლებლის მოქმედების პირობები. ცხადია, რომ მან ორ ფრონტზე უნდა იმუშაოს, რათა პირნათლად შეასრულოს თავისი მოვალეობა: პირველი — შეაგნებინოს მშობლებს შვილების აღზრდის აუცილებლობა და მეორე — დააყენოს ბავშვების სწავლა-აღზრდის საქმე ახალი პედაგოგიური მოთხოვნილების მიხედვით. ცხადია,

სამუშაო მეტად ძნელია და რთული, მაგრამ, მართალი უნდა ითქვას, ტფილისის მაზრის მასწავლებლობამ ნაწილობრივ შესძლო პირველი მიზნის მიღწევა: ტფილისის მაზრის საგანძობი ნაწილი მოსახლეობისა უკვე გრძნობს სკოლების გახსნის სარგებლობას და კიდევაც მოითხოვს ამას. ხოლო რაც შეეხება სწავლებაში შრომის ელემენტების შეტანას, ეს ამ ხანებში ძალიან გასაჭირია. და თუ მიუდგომლად ვიმსჯელებთ, მართლაც ძნელია, რომ დღეს მასწავლებელმა, რომელიც თუ გინდ თეორეტიკულად იცნობდეს შრომის სკოლის იდეას, შესძლოს პრაქტიკულად მისი სასკოლო ცხოვრებაში გატარება. როგორც უკვე ვსთქვით, სკოლა, რომელსაც სურს სწავლების საფუძვლად შრომა გახადოს, შესაფერისად მოწყობილი უნდა იყოს, რაც ჩვენს მაზრაში არ არის. ფრთხილად უნდა მივუდგეთ აგრეთვე ბავშვს, რომელიც სასოფლო მუშაობაში თითქმის მუდამ მშობლებს უდგია მხარში და თუ მას იგივე სკოლაშიც გავამეორებთ, ეს მასში ვერაფრითარ ინტერესს საკმისადმი ვერ აღძრავს და, ძველი სკოლის მსგავსად, პასიურ; უძრავ ელემენტად გახდის. ბავშვებს ისეთი შრომა უნდა მიეწოდოთ, რომელიც მას მოუხერხებელი არა აქვს, რომელიც მისთვის საინტერესოა და ხალისსაც გამოიწვევს მასში.

ჩვენ გვინდა სოფლის სკოლებში მეცადინეობას სასოფლო მეურნეობა დაუდვით საფუძვლად, ხოლო სკოლების მოწყობილება დღეს ამისათვის მოხერხებული არ არის, მაშასადამე, არასოდეს არ ვიფიქრებთ და არ მოვინდომებთ ერთი ხელის დაკერით შევქნათ ახალი შრომის სკოლა. კარგად გვესმის, რომ პედაგოგიური უბეში ექსპერიმენტი ბევრი პატარა ცოცხალი არსების სულს დაამახინჯებს, ამიტომ დღევანდელი პირობები გვაიძულებენ ვიოცნებოთ არა ნამდვილ ახალ სკოლაზე, არამედ გარდამავალი სახის სკოლაზე, რომელიც შეძლებას მისცემს სწავლის საქმეში დაინტერესებულ მუშაკს თანდათან გადაახალისოს სწავლების საქმე და სწავლებას გამოაცალოს ის ელემენტები, რომელიც ძველ სკოლას ასე უარყოფით ახასიათებდა.

საჭიროა ერთხელ კიდევ გაუსვათ ხაზი, რომ ხშირად შრომის პრინციპის გატარება ესმით ამ სიტყვის ვულგარული მნიშვნელობით და სკოლაში შეაქვთ ბავშვებისათვის შეუსაბამო და მძიმე სახის შრომა. ეს იწვევს ბავშვებში მუშაობისადმი გულის აცრუებას, ხოლო მშობლების მხრივ—დიდ წინააღმდეგობას. ამიტომ, ჩემი აზრით, პირველ ხანებში ასე უნდა მოვიქცეთ: ვისარგებლოთ იმ ცოდნითა და მასალით, რომელიც ბავშვებს აქვთ შრომის სხვადასხვა დარგში, დაუდვით სწავლებას საფუძვლად ეს ცოდნა და მასალა, გაუშუქოთ და დაუსაბუთოთ შრომისათვის რაციონალური სახის მიცემა, საჭირო და სასარგებლო მიჩვევათა შეძენის აუცილებლობა, სასოფლო მეურნეობის მეცნიერულ გზაზე დაყენების საჭიროება. ყველაფერი ეს ბავშვებს თანდათან შეაგნებინებს, რომ მისსავე ინტერესს წარმოადგენს პირდაპირი მონაწილეობა მიიღოს გარეშე ბუნების შესწავლაში, ბუნების ძალთა

ექსპლოატაციის საქმეში, რომ თავი დააღწიოს იმ უკრიტიკო ცხოვრებას, რომელსაც ის და მისი მშობლები ეწევიან.

ამით სრულიად არ მინდა იმისი თქმა, თითქოს ყოველგვარი შემთხვევისათვის ჩვენ უარი უნდა ვსთქვათ შრომითი ელემენტის შეტანაზე სწავლების საქმეში, მაგრამ ეს შრომა უნდა განსხვავდებოდეს იმ მოსაწყენი და მძიმე შრომისაგან, რომელსაც ბავშვი ისედაც ეწევა მშობლებთან. შრომის ისეთ სახეზე შეიძლება ლაპარაკი, რომელიც ახალისებს იმ ცოდნას, რომელიც ბავშვებს გვინდა შევსდინოთ, და არა ისეთ შრომის გამეორებაზე, რომელიც ბავშვებს სახლში მოწყენილი აქვთ.

აი, ამ მოსაზრებით ეხელმძღვანელობდით მუდამ, როცა მაზრაში მასწავლებლობას თავს ვუყრიდით და სწავლების გაუმჯობესების ირგვლივ ვამუშავებდით. ლაპარაკი გვქონდა მხოლოდ ისეთ რამეებზე, რომლის გატარება დღესვე შეიძლებოდა ცხოვრებაში. ყველა გრძნობს, რომ ძველი სკოლის ერთ-ერთი იარაღი, რათა სკოლა ცხოვრებისაგან დაეშორებინა, იყო სასწავლო საგნების დაქუცმაცება. მასწავლებლობა კარგათ გრძნობს, რომ თუ ჩვენ გვინდა ბავშვებს გარემო ცხოვრებაზე, ბუნებაზე მთლიანი წარმოდგენა მივცეთ, საჭიროა სწავლებაც იყოს მთლიანი და არა ნაჭრებათ დაფუთილი. ცხოვრების მთლიანად, დაუნაწილებლად შესწავლა მოითხოვს სასწავლო საგნებს შორის ძველი ტრადიციით ამართული წყალგაყვანი კედლების დანგრევას, რომლებიც საგნებს ერთმანეთისაგან აგრე ერთგულად იფარავდნენ. ლაპარაკია კომპლექსური მეთოდის გატარებაზე. ეს სიტყვა ჩვენი მასწავლებლობისათვის შეიძლება ახალია, მაგრამ თვით იდეა კომპლექსური სწავლებისა მათი ბუნებრივი მოთხოვნილებაა. ასე რომ მის წინააღმდეგ, ცხადია, არც ერთ მასწავლებელს არავითარი მოსაზრება არა აქვს, მაგრამ მთავარი საქმეა ამ მეთოდის ცხოვრებაში გატარება, მისი ხორცშესხმა. აი, უმთავრესი, რის გარშემოც ჩვენი მუშაობა სწარმოებდა.

ერთობ დიდი ხალისი და სიცოცხლე ეტყობა, როცა მასწავლებელთა ჯგუფი თვითონ მუშაობს სასწავლო მასალის დამუშავებაზე. მხამზარეულად დამუშავებული პროგრამა მისთვის საინტერესო არ არის. მასწავლებლობა აუცილებლად თვითონ უნდა იქნას ჩაბმული პროგრამის დეტალურად დამუშავების საქმეში. მუშაობის ასეთი სახე უფრო აღელვებს, აცოცხლებს მას და ჩვენც მეტი შესაძლებლობა გვექნება შევიკრათ მის მოდუნებულ ყოველდღიურ ცხოვრებაში და გამოვიყენოთ მისი პრაქტიკული ცოდნა: და ჩვენს თეორეტიკულ მოსაზრებასაც, მათ პრაქტიკულ მუშაობასთან დაკავშირებით, უფრო მიზანშეწონილად გავმარტავთ. ასეთი მუშაობა საცხები აშეღავნებს მასწავლებლის გონებრივ ავლადიდებას, მის დადებითსა და უარყოფით მხარეებს. განყენებული მსჯელობის საშუალებით მასწავლებლის გაცნობა ძნელია.

კომპლექსის დამუშავებას საფუძვლად დაუდევით სასოფლო-სამეურნეო შრომა ბუნებასა და საზოგადოებასთან

დაკავშირებით. შემუშავებული მასალის ცხოვრებაში გატარების შემდეგ კიდევ გაემართათ აზრთა გაცვლა-გამოცვლას იმ შედეგებზე, რომელსაც მოგვეცეს ეს მთლიანი სწავლება. საჭირო იქნება, ცხადია, თვალყურის დევნება თვით მუშაობის პროცესშიაც, რადგან ახალი გეგმის გატარების დროს შეცდომა აუცილებლად იქნება. ადვილად შესაძლებელია პირველ ხანებში მთლიანი მეთოდის გატარებამ უარყოფითი შედეგიც კი მოგვეცეს. საგნობრივობის მოსაზრებამ და ცენტრალური თემის ირგვლივ საგნების თავის მოყვამ შეიძლება ძველებური ხასიათი მიიღოს. მოსალოდნელია, მასწავლებელმა იმის ნაცვლად, რომ, როგორც ძველად, ცალცალკე საგნის მასალა მიაწოდოს მოსწავლეს, მთელი თავისი მკერმეტყველობა, მაგალითად, „პურის თესვას“ შეაღიოს და ამ თემას ხელოვნურად დაუკავშიროს ყველა დარგის მასალა, რომელიც მის განკარგულებაშია. ცხადია, ასეთ მოქცევას არაფერი საერთო არ ექნება კომპლექსურ მეთოდთან და ასეთი ნაძალადევად შეკოწიწებული მეცადინეობა გაცილებით მეტ ზიანს მიაყენებს მოწაფეებს, ვიდრე ძველი საგნობრივი.

ამ გვარად, რამდენადაც მომხიბვლელია კომპლექსობის იდეა, იმდენად ძნელია მისი პრაქტიკულად განხორციელება. წინდაწინვე ვგრძნობთ, რომ გზადაგზა შეცდომა ბევრი იქნება, მაგრამ ამის გამო, რომ უარი ვსთქვამთ ძველი სკოლის უარყოფითი ნაშთების აღმოფხვრაზე, ეს ხომ უაზრობა და თივისი თავის უარყოფა იქნებოდა. რაც უნდა დაჯდეს, ძველი სკოლის მიერ საგანთა შორის ამართულ კედლებს დანგრევა სჭირდება, თუ გინდ ამ კედლების დანგრევის დროს რამდენიმე მუშაკი ქვეშაც მოჰყვას.

დასასრულ, არ შეიძლება, არ აღვნიშნოთ ერთი გარემოება. ტფილისის მაზრას შემოუერთეს, თიანეთის მაზრის გაუქმების გამო, ერწოს რაიონი. ნათლად სჩანს, რომ თიანეთის მაზრის ყოფილ ადმინისტრაციას შესაფერისად ვერ უზრუნია ამ რაიონში სკოლების გაჯანსაღების საქმეზე. მთელ რაიონში, სადაც, თუ არ ვცდები, ორმოცზე მეტი სოფელია, მხოლოდ 8 სკოლაა. აქედან 4 სკოლა ტფილისთან შეერთების შემდეგაა გახსნილი. ეს რაიონი იმდენად მოწყვეტილია კულტურულ ცენტრს, რასაც ხელს უწყობს მისი გეოგრაფიული მდებარეობაც (ტფილისიდან ამ რაიონის ცენტრამდე 60 ვერსია და გადასავლელია

ორი უღელტეხილი), რომ იქ ყოველი ახალი ცნობის გაგებას მხოლოდ შემთხვევითი ხასიათი აქვს. აქამდე არ არსებობს არც ფოსტა, არც ტელეგრაფი, არც ტელეფონი და არც კოოპერატივი. წარმოიდგინეთ, მთელს რაიონში ერთი კერძო სავაჭროც არ არის. ეს საერთო მდგომარეობა რაიონისა, ცხადია, გავლენას იქონიებდა მასწავლებლობაზედაც. მათ არავითარი საშუალება არ ჰქონდათ თვალყური ედევნებიათ პედაგოგიური ლიტერატურისათვის და შერჩათ მხოლოდ ის ცოდნა და მეთოდები, რომლითაც ისინი ძველმა დრომ შეაიარაღა. მაშასადამე, იქ ახალი სკოლის რომელიმე პრინციპის გატარებას ეს მიზეზიც ელობება.

ძნელია ტფილისისათვის ამ რაიონის მოვლა, მაგრამ ტფილისთან დაკავშირების შედეგები მას უკვე დაეტყო. უკვე იხსნება (ახლა გახსნილიც იქნება) კოოპერატივი, სულ მოკლე დროში გაიხსნება ფოსტა და ტელეგრაფი. მოქმედებს რამდენიმე სალიკვიდაციო სკოლა და ქოხისამკითხველო. გამოწერილია პოლიტ-განათლებისა და განათლების კავშირის მიერ გაზეთები, რომელიც ჯერ კერძო საშუალებით და შემდეგ ფოსტით გაეგზავნებათ. უკვე გავგზავნეთ საკმაო პედაგოგიური ბიბლიოტეკა, მხოლოდ ახალი წიგნებისაგან შემდგარი, უზრუნველყავით მთელი მოსწავლეობა ფანქრებით, რვეულებით, ქაღალდებით და ნაწილობრივ სახელმძღვანელოებით და სხვ.

მასწავლებლობაც ჩავაბით მუშაობაში და მიუთითეთ ახალი გზისაკენ.

აი, ასეთ პირობებში გვიხდება ახალი შრომის სკოლის პრინციპების გატარება. ევროპაში სალი პედაგოგიური აზრების გატარებას წინ ელობება საზოგადოების გაბატონებული ნაწილი და იქ არსებული ხელისუფლების უთანაგრძნობა, აქ კი და საერთოდ საბჭოთა სახელმწიფოებში — რეალური დუხჭირი სინამდვილე, თვითპყრობელობისა, ომისა და რევოლუციის ნაშთი. ასე რომ ევროპას დასპირდება იქ არსებული წესწყობილების განადგურება, რომ შექმნას ახალი, საღ მეცნიერულ და პედაგოგიურ დებულებებზე დამყარებული სკოლა, ჩვენ კი ჩვენი ეკონომიური მხარის გამოსწორება.

ორივე საქმე ძნელია, მაგრამ უფრო საიმედო ჩვენი მდგომარეობაა.

კარპ. ბერიძე.

წერა-კითხვის სკოლა საკართველოს ქალაქთა მოსახლეობაში.

(ქალაქთა მოსახლეობის 1922 წლის აღწერის მიხედვით. სტატისტიკ. ცენტრალ. სამმართველოს მასალებიდან)

ქალაქთა მოსახლეობის 1922 წლის აღწერა სხვა საკითხთა შორის ერთ ფრიად მნიშვნელოვან მხარესაც აშუქებს ქალაქთა ცხოვრებიდან — ეს არის წერა-კითხვის ცოდნის საკითხი. წერა-კითხვის გავრცელების ხარისხი მაჩვენებელია მოსახლეობის კულტურული დონის, მისი სულიერი განვითარების. ამიტომ აქვს ამ საკითხს უაღრესად აქტუალური მნიშვნელობა.

როდესაც ვამბობთ, გვესმის ან ვკითხულობთ, რომ ამა თუ იმ სახელმწიფოში, ამა თუ იმ საზოგადოებაში წერა-კითხვის ცოდნის პროცენტი აღწევს ამა თუ იმ სიმაღლეს, ეს უკვე სრულიად საკმარისია ამ სახელმწიფოს, ამ საზოგადოების კულტურული ცხოვრების შეფასებისათვის. 1922 წლის აღწერა ქალაქებისა ამ მხრივ ფრიად საყურადღებო ცნობებს იძლევა, ამიტომ ამ საკითხს გან-

საკუთრებულ წერილს მიუძღვნით. 1922 წლის აღწერა, როგორც მკითხველსაც მოეხსენება, შეეხო საქართველოს, აჭარის, აფხაზეთის და სამხრეთ-ოსეთის ყველა ქალაქის და ქალაქური ტიპის დასახლებულ ადგილს.

სახელდობრ, აღწერილი იყო შემდეგი პუნქტები: **აღმოსავლეთ საქართველოში:** ტფილისი, ახალქალაქი, ახალციხე, ბორჯომი, გორი, დუშეთი, ველისციხე, თელავი, თიანეთი, ლაგოდეხი, ლიუქსემბურგი, სიღნაღი, სურამი, შულავერი და ხაშური. **დასავლეთ საქართველოში:** ქუთაისი, ანაკლია, ზესტაფონი, ზუგდიდი, ლანჩხუთი, ოზურგეთი, ონი, სამტრედია, სენაკი, ტყეშელი, ფოთი, ყულევი, ცაგერი, ჭიათურა და ხონი. **აჭარაში:** ბათომი. **აფხაზეთში:** სოხუმი, გალი, გუდაუთი და ოჩამჩირე. **სამხრეთ-ოსეთში:** ცხინვალი.

სულ, მაშასადამე, აღწერილი იყო 36 პუნქტი. ამ 36 პუნქტში წერა-კითხვის საკითხი არ არის დამუშავებული მხოლოდ ანაკლიისა, გალისა და ოჩამჩირესათვის, რომელთა მოსახლეობაც 3,000 სულს ძლივს აღწევს. ამიტომ მა-

თი გამოშვება არავითარ გავლენას არ მოახდენს საერთო სურათზე.

ვიდრე საკითხის არსებით განხილვაზე გადავიდოდეთ, აღვნიშნავთ, რომ წერა-კითხვის ცოდნის გამორკვევის დროს მოსახლეობის საერთო რაოდენობას უნდა გამოაკლდეს ის პასაკი, რომელსაც ბუნებრივად არ შეუძლიან იყოს წერა-კითხვის მცოდნე, ე. ი. ბავშვები 5 წლამდე. ეს ერთი. მეორე დასმული საკითხის გამარტივებისათვის ჩვენ მოვიყვანთ ცნობებს არა თვითმუხლ ქალაქისათვის ცალკე, ვინაიდან ეს ძალიან დიდ ადგილს დაიკავებს, არამედ შევაჯგუფებთ აღმოსავლეთ საქართველოს, აჭარის, აფხაზეთის და სამხრეთ-ოსეთის ქალაქებს და, სადაც საჭირო იქნება, გამოვყოფთ ტფილისს, როგორც რესპუბლიკის დედა-ქალაქს, და ქუთაისს, ბათუმს, სოხუმს და ფოთს, როგორც მსხვილ ქალაქებს. ამ მხრივ თუ მივუდგებით საკითხს, დავინახავთ, რომ წერა-კითხვის მცოდნეთა რაოდენობა საქართველოს ქალაქებში შემდეგნაირად ყოფილა განაწილებული:

	მოსახლეობის რაოდენობა ბავშვების (5 წლამდე) გამოკლებით			მათ შორის წერა-კითხვის მცოდნე			ყოველ 1000 სულზე მცოდნეა წ.-კითხვის		
	მამაკაცი	დედაკაცი	სულ	მამაკაცი	დედაკაცი	სულ	მამაკ.	დედ.	სულ
აღმოს. საქართ. ქალაქ.	131.931	143.413	275.343	96.710	94.802	191.512	733	661	696
დასავლეთ საქართ. „	48.026	50.374	98.400	35.513	29.922	65.435	739	594	665
აჭარის „	29.778	25.571	55.349	19.650	14.180	33.830	660	555	611
აფხაზეთის „	9.212	9.045	18.257	6.957	5.312	12.269	755	587	672
სამხრეთ-ოსეთის „	1.877	2.034	3.911	949	817	1.766	506	401	452
სულ . .	220.824	230.431	451.255	159.779	145.028	304.807	723	629	675

მოყვანილ ცხრილიდან სჩანს, რომ საქართველოს ყველა ქალაქში (ანაკლიისა, გალისა და ოჩამჩირეს გამოკლებით) მოსახლეობის რაოდენობა (ბავშვების 5 წლამდე გამოკლებით) უდრის 451.255 სულს. აქედან, წერა-კითხვა სცოდნია 304.807 სულს, რაც შეადგენს 67,5 პროცენტს, ე. ი. ყოველ 1000 სულზე წერა-კითხვის მცოდნე მოდის 675 სული. მამრობითი სქესისა ყოფილა 220.824 სული, წერა-კითხვა სცოდნია 159.779 სულს, ან 72,3 პროც. (1000-ზე—723). მდედრობითი სქესისა ყოფილა 230.431 სული, წერა-კითხვა სცოდნია 145.028 სულს, ე. ი. 62,9 პროცენტს. (1000-ზე—629-ს).

ამრიგად, წერა-კითხვის მცოდნე მამაკაცებს შორის გაცილებით მეტი ყოფილა, ვიდრე ქალებს შორის, საერთოდ კი უნდა ითქვას, რომ წერა-კითხვის მცოდნეთა რიცხვი საკმაოდ დიდად არის წარმოდგენილი როგორც კაცებს, ისე ქალებს შორის, და, რაც უფრო საყურადღებოა, ეს პროცენტი არ განიცდის საქართველოს პროვინციებში მაინცა და მაინც დიდ რყევას, გარდა სამხრეთ-

ოსეთისა (ქ. ცხინვალი), სადაც წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტი აღწევს მხოლოდ 45,2%-ს (მამაკაცებს შორის 50,6-ს, ქალებს შორის—40,1-ს).

საერთოდ ეს ციფრები თავისთავად არასუერს ამბობენ, თუ მათ არ შევადარებთ სხვა სახელმწიფოების ქალაქებს.

აზერბეიჯანის ქალაქებში, მაგალითად, 1921 წლის აღწერის მიხედვით, წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტი საქართველოსთან შედარებით ძალიან დაბლა სდგას, სახელდობრ, იგი აღწევს მხოლოდ 22,1 პროცენტს, მათ შორის მამაკაცებში—29,7 პროც., ქალებში—14,5 პრ. (იხ. ი. ბლინოვი: „Грамотность населения уездных городов Азербейджана“, ბაქო 1922 წ.).

გარდა ამისა, ეს პროცენტი დიდ რყევას განიცდის სხვა და სხვა ქალაქში. ასე, მაგალითად, წერა-კითხვის მცოდნეთა საშუალო პროცენტი არის 22,1, მაქსიმუმი გადახრისა უდრის—64,8%, მინიმუმი—8,1%, მამაკაცებს შორის პროცენტის რყევა 19,3—40,8 ფარგლებშია, ქა-

ლებს შორის—4,2—34,8 ფარგლებში.

იმავე გამოცემაში ი. ბლინოვი ამბობს კერძოდ ქალების წერა-კითხვის ცოდნაზე: „საგრძნობი გადახრა საშუალოდან წერა-კითხვის ცოდნის გავრცელებისა ქალებს შორის გვიჩვენებს, რომ ეს წერა-კითხვის ცოდნა წარმოადგენს რაღაც შემთხვევითს, არა გეგმაშეწონილს.“ სრულიად სამართლიანი შენიშვნა არის. ციფრები ამ დებულებას ცხადყოფენ.

სულ სხვა სურათს დავინახავთ საქართველოს ქალაქებში. აქ წერა-კითხვის გავრცელების ტემპი როგორც კაცებს, ისე ქალებს შორის, აბსოლუტურად არა, მაგრამ თითქმის თანაბრად მიდის.

საქართველოს ქალაქებთან უფრო ახლოსა დგანან რუსეთის ქალაქები, სადაც 1920 წლის აღწერით წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტი უდრიდა 66,1, აქედან მამაკაცებში იყო 74,3%, ქალებში—66,1% (იხ. „Бюллетень Центр. Стат. Управл. Р. С. Ф. С. Р. № 64).

რას გვიჩვენებს ეს შედარებები? ეს შედარებები გვიჩვენებს, რომ ყოველ 1000 სულზე მოდის წერა-კითხვის მცოდნე საქართველოს ქალაქებში—675, აზერბეიჯანის ქალაქებში—221, რუსეთის ქალაქებში—661.

აქედან, ყოველ 1000 მამაკაცზე წერა-კითხვის მცოდნე არის: საქართველოში—723, აზერბეიჯანის ქალაქებში—297, რუსეთის ქალაქებში—743, ყოველ 1000 ქალზე: საქართველოს ქალაქებში—629, აზერბეიჯანის ქალაქებში—145, რუსეთის ქალაქებში—594.

აქედან დასკვნა: 1) საქართველოს და რუსეთის ქალაქებში წერა-კითხვა გავრცელებული ყოფილა სამჯერ მეტად, ვიდრე აზერბეიჯანის ქალაქებში, 2) რუსეთის ქალაქებთან შედარებით საქართველოს ქალაქებში მამაკაცთა შორის წერა-კითხვის ცოდნა გავრცელებული ყოფილა ნაკლებად 2 პროცენტით, სამაგიეროდ ქალები წ.-კ. ცოდნით მაღლა სდგანან რუსეთის ქალაქების ქალებზე 3,5%-ით, ხოლო საერთოდ საქართველოს ქალაქები მაღლა სდგანან წერა-კითხვის გავრცელების მხრივ რუსეთის ქალაქებზე 1,4 პროცენტით.

დაუბრუნდეთ ისევ საქართველოს ქალაქებს.

შეიძლება ვიფიქროთ, რომ წერა-კითხვის ცოდნის სიმამაცზე გავლენას ახდენს ტფისისი, როგორც რესპუბლიკის კულტურული ცენტრი, რომელშიაც, სხვათა შორის, მოქცეულია საქართველოს ქალაქთა მთელი მოსახლეობის თითქმის 50 პროცენტი, რომ იქნებ საქართველოს ქალაქებში, უტფილისით რომ ავიღოთ, წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტი თავის-თავად დაიწვეს, რომ ის სურათი, რომელიც ზევით იყო წარმოდგენილი, თვალსაჩინოთ შეიცვლება. წინააღმდეგ შემთხვევაში რითი აიხსნება, რომ საქართველოს ქალაქებში წერა-კითხვა ასეთ მაღალ დონეზე სდგას?

ამაზე უნდა შევნიშნოთ შემდეგი. მართალია, ტფილისი, როგორც რესპუბლიკის ცენტრი, თავისი მრავალრიცხოვანებით და მაღალი კულტურით ერთგვარ გავლენას ახდენს წერა-კითხვის საერთო პროცენტზე, მაგრამ

ჩვენ ქვევით დავინახავთ, რომ ეს გავლენა არც ისეთი დიდია. ყოველ შემთხვევაში, დანარჩენ ქალაქებში წერა-კითხვა ისეთ დაბალ საფეხურზე რომ მდგარიყო, როგორც, მაგალითად, აზერბეიჯანის ქალაქებში, მარტო ტფილისი ვერასდროს ვერ ასწევდა წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტს ისეთ სიმამაცზე, როგორსაც ჩვენ ვხედავთ. მაშასადამე, საერთოდ ყველა ქალაქში ყოფილა წერა-კითხვის მცოდნეთა მაღალი პროცენტი, საქართველოს ყველა ქალაქში ლტოლვა წერა-კითხვის ცოდნისადმი თანაბრად ყოფილა განვითარებული.

თუ რა გავლენას ახდენს მაინც ტფილისი საქართველოს დანარჩენ ქალაქებზე და როგორი არის წერა-კითხვის ცოდნის მდგომარეობა ზოგიერთ დიდ ქალაქში, ამას ჩვენ ქვემოთ დავინახავთ.

საქართველოს და ავტონომიური რესპუბლიკების ქალაქებში (ტფილისით) იყო წერა-კითხვის მცოდნე: მამაკაცი—72,3%, დედაკაცი—62,9%, საერთოდ—67,5%.

უტფილისით კი: მამაკაცი—69,1%, დედაკაცი—58,2%, საერთოდ—63,7%, ე. ი. წერა-კითხვის ცოდნის პროცენტმა, როდესაც ქალაქები უტფილისით ავიღეთ, დაიწია: მამაკაცებისათვის—3,2%-ით, დედაკაცებისათვის—4,7%-ით, საერთოდ—3,8%-ით. ეს ისეთი უმნიშვნელო პროცენტია, რომ აქ თვალსაჩინო გავლენაზე არ გვიხდება ლაპარაკი.

ავიღოთ წერა-კითხვის ცოდნა ზოგიერთ დიდ ქალაქისათვის. ყოველ 1000 სულზე წერა-კითხვა სცოდნია:

	სულ.	აქედან	
		კაცს	ქალს
ტფილისში	721	761	679
ქუთაისში	661	722	606
ბათუმში	611	660	555
ფოთში	671	749	593
სოხუმში	679	759	598

ეს ცხრილი ნათლად გვიჩვენებს, რომ წერა-კითხვა თითქმის თანაბრად ყოფილა გავრცელებული ამ ქალაქებში. პირველ ადგილას სდგას ტფილისი, შემდეგ ქუთაისი, სოხუმი, ფოთი და ბათუმი.

განსხვავება მაქსიმუმსა (ტფილისი) და მინიმუმს (ბათუმი) შორის შეადგენს სულ 1 პროცენტს. იმ დროს, როდესაც, როგორც დავინახეთ, აზერბეიჯანის ქალაქებში ეს განსხვავება მოთავსებულია 8,64—პროცენტ. ფარგლებში.

მაშასადამე, საქართველოს ქალაქთა მოსახლეობაში წერა-კითხვის მცოდნეთა დიდი პროცენტი გამოხატულება არა მარტო ტფილისის, არამედ საერთოდ საქართველოს ყველა დანარჩენ ქალაქის კულტურული სიმამაცისა.

მოყვანილ მასალიდან დავინახეთ (მაგრამ ხაზგასმით არ აღგვინიშნია) მამაკაცთა უპირატესობა დედაკაცებზე. მართლაც, იმ დროს, როდესაც 1000 მამაკაცში წერა-კითხვა სკოლნია 723-ს, 1000 დედაკაცში წერა-კითხვა სკოლნია—629-ს. განსხვავება არის, თუმცა არც ისეთი დიდი. ამის მიზეზი, რასაკვირველია, ყველასათვის ცხადი უნდა იყოს. იგი წარსულ დროთა ნაშთია, როდესაც დედაკაცს ხელოვნურ ზღუდეებს უგებდნენ განვითარების გზაზე. მაგრამ დღევანდელ პირობებში ეს მომენტი აღარავითარ როლს არ თამაშობს. ამიტომ ამაზე აღარ შევეჩერდებით.

უფრო აქტუალური მნიშვნელობისაა მოსახლეობის სქესობრივი კი არა, მისი **ჰასაკობრივი** შემადგენლობა. ჩვენში სწავლას იწყებენ ჩვეულებრივ 7, 8 და 9 წლიდან. ამიტომ ამაზე უფრო მცირე წლიან ჯგუფებში (ე. ი. 7 წლამდე), აშკარაა, შეგვხვდება ასობით და ათასობით წერა-კითხვის უცოდინარი. ამას გარდა, შედარებით დიდი ან მცირე რიცხვი მცირეწლოვან ბავშვებისა თვალსაჩინო გავლენას ახდენს უცოდინართა პროცენტის საშუალო სიდიდეზე. რა მდგომარეობაა ამ მხრივ ჩვენ ქალაქებში? დავანაწილოთ მოსახლეობა ჯგუფებად წლოვანობის მიხედვით:

წლიანი ჯგუფები:	წერა-კითხვის მცოდნეთა რიცხვი ორივე სქ. (აბსოლ. რიცხ.)	მათ შორის წერა-კითხვის მცოდნე (%-ში):		
		მამაკაცი	დედაკაცი	სულ
5—7	4.586	17,1	17,0	17,0
8—9	14.315	70,0	67,5	68,5
10—11	17.031	77,6	77,6	77,6
12—14	29.911	78,3	79,8	79,0
15—19	45.316	81,8	82,0	81,9
20—24	37.551	85,6	77,8	80,9
25—29	36.767	81,9	70,6	76,0
30—39	53.933	78,8	62,3	70,7
40—49	31.241	73,7	53,4	64,1
50—59	19.650	67,3	45,6	56,7
60 და მეტი	14 281	54,4	33,7	43,2
ჯამი	304.807	72,3	62,9	67,5

5-7 წლიან ჯგუფში, როგორც ცხრილი გვიჩვენებს, წერა-კითხვა სკოლნია 17% ს. ე. ი. ყოველ 1.000 ბავშვში წერა-კითხვა სკოლნია მხოლოდ 170 ბავშვს, დანარჩენი 830 ბავშვი წერა-კითხვის უცოდინარი ყოფილა.

წინააღმდეგ ამისა, სასკოლო ჰასაკში (8-14 წ. წ.). ეს პროცენტი ოთხჯერ მატულობს. ამ ჰასაკში წერა-კითხვა სკოლნია უკვე უმეტესობას (ოთხ მეხუთედს) და მხოლოდ დანარჩენ ერთ მეხუთედს არ სკოლნია წერა-კითხვა.

ასეთი ერთბაში მატება წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტისა, დაწყებული სწორედ 8 წლიდან, საუკეთესო მაჩვენებელია იმის, რომ სწავლას ბავშვები ფაქტიურად 5, 6 და 7 წლიდან კი არ იწყებენ, არამედ 8, 9 და 10 წლიდან. სწავლის დაწყება ამაზე ადრე ძალიან იშვიათი მოვლენაა და ამიტომაც ამ წლიან ჯგუფებში წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტი ძალიან მცირედ არის წარმოდგენილი.

ამიტომ სინამდვილესთან უფრო ახლო იქნება, თუ წერა-კითხვის ცოდნის პროცენტის გამორკვევის დროს მხედველობაში არ მივიღებთ ბავშვებს სწორედ 7 წლამდე.

თუ ასეა, მაშინ ის შედარებით დიდი რიცხვი წერა-კითხვის უცოდინართა, რომელსაც ჩვენ ვხედავთ საქართველოს ქალაქებში. სახელდობრ 32,5 პროცენტი, დაიწვეს 28,7 პროცენტამდე. წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტი კი თავისთავად აიწევს 67,5-დან 71,3-მდე.

აი ეს პროცენტი (71,3%) არის ნამდვილი მაჩვენებელი წერა-კითხვის ცოდნის ხარისხის და სიერითოდ საქართველოს ქალაქთა კულტურული დონის.

მაგრამ ეს არის, ასე ვთქვათ, საშუალო მაჩვენებელი მთელი მოსახლეობისათვის. რასაკვირველია, სხვა და სხვა ჰასაკში წერა-კითხვის ცოდნა სხვა და სხვა ნაირად არის გავრცელებული, რაც ნათლად სჩანს მოყვანილი ცხრილიდან.

თუ ხსენებულ ცხრილს დავუკვირდებით. დავინახავთ, როგორ თანდათანობით იწევს წერა-კითხვის ცოდნის პროცენტი და, აღწევს რა 15-19 წლიან ჯგუფში თავის მაქსიმუმს, კვლავ თანდათანობით ეშვება ქვევით.

მთელი ის წლიანი ჯგუფები, რომელიც მოყვანილია ცხრილში, ბოლოს და ბოლოს შეიძლება სამ მთავარ კატეგორიად დავყოთ და ამით მისი გაგება გავაადვილოთ. პირველი კატეგორია იქნება სასკოლო ჰასაკი—ვიწრო მნიშვნელობით (8-14 წ. წ.). და სასწავლო ჰასაკი—საერთოდ (8-19 წ. წ.): მეორე კატეგორია—სამუშაო ჰასაკი (20-59 წ. წ.), მესამე კატეგორია—მოხუცებულნი (60 წლ. და მეტი).

საზოგადოებისთვის ფრიად მნიშვნელოვანია წერა-კითხვის ცოდნის გამორკვევა იმ ჰასაკში, რომელიც ახლო მომავალში უნდა ჩაებას ცხოვრებაში. ამიტომ ჩვენ მაზე შევეჩერდებით. წერა-კითხვის ცოდნა მაჩვენებელია მოსახლეობის კულტურული დონის. თუ ეს მართალია მთელი მოსახლეობისათვის, მით უმეტეს იგი უალრესად მართალი უნდა იყოს იმ ჰასაკის მიმართ, რომელიც ამ ეამად სწავლის პროცესში იმყოფება. მეორე მხრით წერა-კითხვის ცოდნის გამორკვევა ამ ჰასაკში დაგვანახებს, რამდენად განხორციელდა ან განხორციელდების გზაზე დამდგარი საყოველთაო სწავლის-პრინციპი.

თუ ამ მხრივ მივუდგებით საკითხს, დავინახავთ, რომ საქმე აქაც შედარებით კარგათ ყოფილა.

სასკოლო ჰასაკის ბავშვების რაოდენობა (8-14 წ. წ.)			მათ შორ. წერა-კითხვა იცის (%)		
ვაჭი	ქალი	სულ	ვაჭი	ქალი	სულ
40.366	40.316	80.682	75,8	76,8	76,9

წერა-კითხვა სასკოლო ჰასაკში სკოლდნია 76,9 პროცენტს, ე. ი. 1000 ბავშვში — თითქმის 770-ს. წერა-კითხვის ცოდნის გავრცელება ამ ჰასაკის როგორც ვაჭებში, ისე ქალებში თითქმის თანაბარია. მაშასადამე, ცხადია, როგორც ვაჭებში, ისე ქალებში ლტოლვა წერა-კითხვის ცოდნისადმი თანაბრად ყოფილა განვითარებული. ეს ძალიან სიმპტომურია. საუბედუროდ, მეფის დროის მასალები არა გვაქვს ამ უმად ხელთ, მაგრამ ყოველდღიურ ცხოვრებიდან ვიცით, რომ ასეთი მდგომარეობა მაშინ არ იქნებოდა. კულტურის უდიდესი მიღწევაა, რასაკვირველია, როდესაც ვაჭი და ქალი თანასწორი ხდება არა მარტო ქალაქში, არამედ სინამდვილეშიც. ეს ერთი. მეორე, მიუხედავად წერა-კითხვის მცოდნეთა დიდი პროცენტისა, ჩვენ მაინც გვყავს სასკოლო ჰასაკში მყოფი ბავშვების დაახლოებით 24 პროცენტი წერა-კითხვის უცოდინარი.

მაშასადამე, საჭიროა ისეთი პირობების შექმნა, რომ დანარჩენი 24 პროცენტიც ეზიაროს წერა-კითხვის ცოდნას, თუნდაც ჯერ მარტო ქალაქებში. მთელი ქვეყნის იდეალია, როდესაც მოხარდ თაობაში 1000-ზე 1000 ეცოდინება წერა-კითხვა.

რას წარმოადგენენ საქართველოს ქალაქები ამ მხრივ, შედარებით რუსეთის და აზერბეიჯანის ქალაქებთან? მოვიყვანოთ ცნობები იმავე წყაროებიდან.

წერა-კითხვის ცოდნა 8-14 წ. წ.

	ვაჭი	ქალი	სულ
საქართველო და ავტ. რესპ.	75,8	76,8	75,9
აზერბეიჯანი	33,0	22,8	28,2
რუსეთი	74,3	73,1	73,5

ეს ცხრილი გვიჩვენებს, რომ საქართველოს ქალაქებში სასკოლო ჰასაკში მყოფ ბავშვებს შორის უფრო მეტად ყოფილა გავრცელებული წერა-კითხვის ცოდნა, ვიდრე რუსეთში (2,4 პროცენტით); რაც შეეხება აზერბეიჯანის ქალაქებს, იქ წერა-კითხვის ცოდნა სამჯერ ნაკლებია, ვიდრე საქართველოსა და რუსეთში.

ამას გარდა, იმ დროს, როდესაც როგორც საქართველოს ქალაქებში, ისე რუსეთის ქალაქებში სქესთა შორის თითქმის არავითარი განსხვავება არ არსებობს, აზერბეიჯანის ქალაქებში, იმას გარდა, რომ ისინი საერთოდ ჩამორჩენილი არიან, ამ მხრივ განსხვავება სქესთა შორის თვალსაჩინოა (10%-ით). ეს უნდა აიხსნას იმით, რომ აზერბეიჯანელ თათრებს შორის ძალიან ნელა იკიდებს ფეხს შეგნება სქესთა შორის თანასწორ-უფლებიანობის, რომ იქ, შედარებით ვაჭებთან, ქალების განათლებას ჯერ კი-

დეც არ აქცევენ სათანადო ყურადღებას, რომ იქ ქალი ჯერ კიდევ პასიურ ელემენტად არის მიჩნეული.

მეორე კატეგორიას, როგორც ზევით იყო ნათქვამი, ეკუთვნის ეგრეთ წოდებული სამუშაო ჰასაკი, ე. ი. მოსახლეობა, დაწყებული 20 წლიდან ვიდრე 60 წლამდე.

ეს არის ის ჰასაკი, რომელიც დღეს აქტიურად თუ პასიურად არის ჩაბმული სახელმწიფოებრივ ცხოვრებაში, რომელიც დღეს მუშაობს სამეურნეო თუ კულტურულ ასპარეზზე.

რანაირია აქ მდგომარეობა?

საკმაოა მოყვანილ ცხრილში შევაჯამოთ მოსახლეობა, რომელიც მოქცეულია 20-59 წ. ფარგლებში და ცხადი გახდება, რომ საშუალოდ ამ ჰასაკში ყოველ 1000 სულზე წერა-კითხვა სკოლდნია 70-4 სულს, ე. ი. თითქმის სამ მეოთხედს. აქაც მამაკაცთა შორის უფრო გავრცელებულია წერა-კითხვის ცოდნა, ვიდრე დედაკაცთა შორის. სახელდობრ, ყოველ 1000 მამაკაცზე მოდის წერა-კითხვის მცოდნე თითქმის 770, მხოლოდ დედაკაცზე — 635.

აზერბეიჯანის ქალაქებში ამავე ჰასაკისათვის ასეთი სურათი გვაქვს. წერა-კითხვა სკოლდნია მამაკაცებში დაახლოებით 40 პროცენტს, დედაკაცებში — 20 პროც. საშუალოდ კი გამოდის 30 პროცენტი, ე. ი. ორნახევარჯერ ნაკლები, ვიდრე ჩვენში.

მოხუცებულთა შორის (60 წ. და მეტი) წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტი ერთბაშად ეცემა.

მოხუც მამაკაცებში ჩვენ გვყოლია წერა-კითხვის მცოდნე მხოლოდ 54,5 პროც., ე. ი. 1000-ზე — 544, მოხუც დედაკაცებში — 33,7%, ე. ი. 1000-ზე — 337, საშუალოდ 43,2, ე. ი. 1000-ზე 432. მაშასადამე, შედარებით სხვა წლიან ჯგუფებთან, სადაც წერა-კითხვის ცოდნა თვალსაჩინო სიმაღლეზე სდგას, მოხუცებულთა შორის ვხედავთ გაცილებით მეტ უცოდინარს, ყოველ შემთხვევაში ნახევარზე მეტს არა სკოლდნია წერა-კითხვა. ამ ნაკლის გამოსწორება ამ ჰასაკისათვის, რასაკვირველია, უიმედო საქმეა, ყოველ შემთხვევაში ეს ზედმეტი დროისა და ენერგიის დახარჯვა იქნება; ეს ენერგია და ეს დრო შეიძლება და საჭიროც არის გამოყენებულ იქნას იმ თაობის მიმართ, რომელიც ამ ცოდნას ისევ საზოგადოებას მოახმარს; მაგრამ მაინც საყურადღებოა, რომ ამ ჰასაკშია ჩვენი ქალაქები გაცილებით მაღლა სდგანან იმავე აზერბეიჯანის ქალაქებზე.

იქ საშუალო პროცენტი ძლივს აღწევს 15-ს, ე. ი. ყოველ 1000 სულზე წერა-კითხვა ამ ჰასაკში სკოლდნია მხოლოდ 150-ს, დანარჩენი 850 კაცი უცოდინარია. უფრო ცუდად არის საქმე მოხუც დედაკაცებისათვის, რომელთა წერა-კითხვის პროცენტი აღწევს 5,7-ს.

ეს ციფრები ცხადყოფენ საქმის მდგომარეობას როგორც ჩვენში, ისე სხვაგან. ასეთია მოკლედ მოსახლეობაში წერა-კითხვის ცოდნა, როდესაც იგი მის ჰასაკურ შემადგენლობას დაუკავშირეთ. საერთოდ უნდა ითქვას, რომ მდგომარეობა კარგია, რომ ჩვენ არც ისე ძალიან ვართ დაშორებული იმ მიზანს, როდესაც საქართველოს ქალაქებში აღარ გვეყოლება წერა-კითხვის უცოდინარი.

ამისათვის სიჭიროა შეიქნას ისეთი პირობები, რომ ის 139.000 სული (31% ქალაქის საერთო მოსახლეობიდან), რომელსაც დღეს-დღეობით არ სცოდნია წერა-კითხვა, თანდათან ჩაებას კულტურულ ფერხულში და, თუ საესებით არა, ნაწილობრივ მაინც ეზიაროს კულტურას, შეგნებულ ცხოვრებას.

არა ნაკლები მნიშვნელობისაა წერა-კითხვის ცოდნის საკითხი მოსახლეობის ეროვნულ შემადგენლობასთან დაკავშირებით. წერილის ამ ნაწილს ჩვენ ორ არა თანასწორ ნაწილად დავყოფთ, პირველ ნაწილში შევა საქართველოს ყველა ქალაქი იმ ეროვნებებით, რომელნიც ასე თუ ისე თვალსაჩინო რაოდენობით არიან წარმოდგენილნი ამ ქალაქებში. ესენია: ქართველი, სომეხი, რუსი, ებრაელი და ბერძენი.

მეორე ნაწილში შევა მხოლოდ ტფილისი, სადაც ზემოთ ჩამოთვლილ ეროვნებათ დაუმატებთ სპარსელს, გერმანელს, აზერბეიჯანელ თათარს, პოლონელს, რომელთაც სხვა ქალაქებში ნაკლებად ვხვდებით. ამ საკითხში ტფილისზე უფრო დეტალურად შევჩერდებით, ვინაიდან ბოლოს და ბოლოს მას აქვს მნიშვნელობა. მასშია თავმოყრილი უმთავრესად ეს ეროვნებანი, თავისებური კულტურით და ამ კულტურის შეიძლება თავისებური გაგებითაც.

ამიტომ საქართველოს დანარჩენ ქალაქებს შევხებით ორიოდ სიტყვით.

ეროვნება	საერთო რაოდენობა ბავშვების (ა წლამდე) გამოკლებით			მათში იცის წერა-კითხვა (%/‰-ში)		
	მამაკ.	დედაკ.	სულ.	მამ.	დედ.	სულ.
ქართველი	104.429	105.129	209.558	78,6	67,6	73,1
სომეხი	60.032	61.877	121.909	62,4	53,9	58,1
რუსი	23.051	32.550	55.601	87,3	76,7	81,1
ებრაელი . . .	10.024	10.548	20.572	61,6	50,9	56,1
ბერძენი . . .	7.363	7.026	14.389	69,3	46,3	58,1

ცხრილიდან სჩანს, რომ პირველი ადგილი წერა-კითხვის ცოდნის მხრივ უკავია რუსებს, მეორე ქართველებს, შემდეგ მიდიან: სომეხები, ბერძენები და ებრაელები. რუსების პირველობა, ჩვენის ფიქრით, აიხსნება იმით, რომ საქართველოს პროვინციულ ქალაქებში რუსი, რაც უნდა იყოს, მოსულ ელემენტს შეადგენს, ე. ი. ისეთ ელემენტს, რომელიც ან სამუშაოთ არის მოსული, ან მმართველობაში იღებს მონაწილეობას, ან ვაჭრობა-მრეწველობას ეწევა. საერთოდ, ეს არის სამსახურის ხალხი, ისეთ პასაჟში მყოფი, რომელშიაც მეტი შესაძლებლობა არსებობს წერა-კითხვის ცოდნის. ეს უფრო ნათელი გახდება ჩვენთვის, როდესაც ტფილისზე გადავალთ. ტფილისის მოსახლეობის შორის წერა-კითხვის ცოდნა ასეთია:

ეროვნება	წერა-კითხვის მცოდნეთა რაოდენობა (%/‰-ში)		
	მამაკ.	დედაკ.	სულ.
ქართველი . . .	84,4	77,0	80,7
სომეხი	67,9	58,2	62,9
რუსი	88,8	78,6	82,4
ებრაელი	74,9	63,1	68,7
გერმანელი . . .	94,5	93,6	93,5
სპარსელი	40,4	17,8	31,5
აზერბეიჯ. თათ.	42,0	20,9	31,9

პირველი ადგილი წერა-კითხვის ცოდნის მხრივ ტფილისში უჭირავთ გერმანელებს, შემდეგ რუსებს და ქართველებს.

მათ მისდევნ ებრაელები, სომეხები. უკანასკნელი ადგილი უკავიათ სპარსელებს და აზერბეიჯანელ თათრებს.

წერა-კითხვის ცოდნის ხარისხი როგორც მამაკაცებს, ისე ქალებს შორის თანაბრად არის განვითარებული ყველა ეროვნებაში, გარდა სპარსელების და აზერბეიჯანელ თათრების, სადაც ქალები იძლევიან მინიმალურ პროცენტს. განსხვავება მამაკაცებს და ქალებს შორის აღწევს 20%-ს, იმ დროს, როდესაც ეს განსხვავება ქართველებში უდრის—7%-ს. რუსებში 10%-ს, სომეხებში—9%-ს და სხვა. შევადაროთ ტფილისი ბაქოს (იხ. ზ. იურკევიჩი: „Народное образование в АССР за 1922, 23 г., ბაქო 1923).

ყოველ 1000 კაცზე სცოდნია წერა-კითხვა

ეროვნება	ტფილისში			ბაქოში		
	მამ.	დედ.	სულ.	მამ.	დედ.	სულ.
ქართველი	844	770	807	716	622	705
სომეხი	679	582	629	546	423	481
რუსი	888	786	824	742	585	651
ებრაელი	749	631	687	707	628	664
გერმანელი	945	936	935	800	753	770
სპარსელი	404	178	315	112	16	72
აზერბეიჯანელი . .	420	209	319	279	64	171
დანარჩ. ეროვნ. . .	607	661	586	655	549	603
სულ	761	679	721	464	352	406

რას გვეუბნება ეს შედარება?

რამდენადაც ამ ორ ქალაქს შორის მოსახლეობის საერთო რაოდენობის მხრივ არ არსებობს დიდი განსხვავება, იმდენად ტფილისში ყოველ 1000 სულზე წერა-კითხვის მცოდნე მოდის 721 სული, ბაქოში კი მხოლოდ 406, ე. ი. თითქმის ორჯერ ნაკლები, ვიდრე ტფილისში. ბაქოს ასეთ მცირე პროცენტზე, რასაკვირველია, გავლენას ახდენს აზერბეიჯანელი თათრების და სპარსელების სიმრავლე ბაქოში; ისინი შეადგენენ დაახლოებით 40%-ს ბაქოს მთელი მოსახლეობისას და ჩვენი ცხრილიდან უკვე დავინახეთ, რომ ყოველ 1000 სულზე აზერბეიჯანელ თათრებში წერა-კითხვა სცოდნია მხოლოდ 171-ს; რაც შეეხება სპარსელებს, მათ შორის მდგომარეობა უარესია: 1000 სულზე მოდის მხოლოდ 72 წერა-კითხვის მცოდნე.

ბაქოს დანარჩენ ეროვნებებიდან, წერა-კითხვის მცოდნეთა ყველაზე დიდ პროცენტს იძლევიან: გერმანელები—77,0%, შემდეგ ქართველები—70,5%, რუსები—65,1% და სხვა.

დავუბრუნდეთ ისევ ტფილისს. განსაკუთრებულ ინტერესს წარმოადგენს, თუ როგორ არის გავრცელებული წერა-კითხვის ცოდნა ტფილისის მთავარ ეროვნებებს შორის (ე. ი. ქართველებში, სომხებში და რუსებში) და რით უნდა აიხსნას მათი დიდი ან მცირე პროცენტი.

ზევით მოყვანილი ცხრილიდან დავინახეთ, რომ ყოველ 1000 სულიდან წერა-კითხვა სცოდნია:

ქართველს	807
რუსს	824
სომეხს	629

როგორც სჩანს, ამ მთავარ ეროვნებებში პირველი ადგილი წერა-კითხვის ცოდნის მხრივ სჭერა რუსებს, შემდეგ ქართველებს და, ბოლოს, სომეხებს.

ზემოთ გამოვსთქვით აზრი, რომ რუსები და ნაწილობრივ სომხები მოსულ ელემენტს შეადგენენ საქართველოს ქალაქთა მოსახლეობაში, რომ შესაძლებელია ამ ეროვნებათა წერა-კითხვის ცოდნის ხარისხი ამ მომენტი აიხსნას.

მკვიდრ მოსახლეობას ამ შემთხვევაში ჩვენ ვუწოდებთ მას, ვინც საქართველოშია დაბადებული, ხოლო მოსულ მოსახლეობას—ვინც საქართველოს გარეშე არის დაბადებული. რა მდგომარეობა არის ამ მხრივ ტფილისში?

ტფილისის საერთო მოსახლეობიდან ყოფილა დაბადებული საქართველოში: ქართველი—97,7%, სომეხი—60,7%, რუსი—50,8%; საქართველოს გარეშე: ქართველი—2,3%, სომეხი—39,3%, რუსი—49,2%.

ე. ი. ერთი მესამედი სომხების და ნახევარი რუსების საქართველოს გარეშე ყოფილა დაბადებული.

ყველაზე დიდ პროცენტს მოსულელებში შეადგენს თვითმომქმედი ელემენტი (20—59 წლისანი). რუსებს შორის ესენი შეადგენენ 60%-ს, სომხებს შორის—47%-ს. ეს ის ელემენტია, რომელსაც იზიდავს ტფილისი თავის სოციალურ-ეკონომიურ და ადმინისტრაციულ ცხოვრების

სარბიელზე. რუსებიდან ესენი არიან უმთავრესად დაწესებულებათა და წარმოებათა მოსამსახურე ხალხი, ქარხნის მუშები და სხვანი. სომხებიდან, გარდა ამისა, ალბად ლტოლვილი, 1914—1918 წლების ომის შემდეგ მოსულნი, რომელნიც მკვიდრად დაბინადრდნენ ტფილისში.

ამ გარემოებათა არ შეიძლება გავლენა არ მოახდინოს წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტზე. ეს არის ის ობიექტური პირობები, რომელიც ასე მაღლა აყენებს კერძოდ წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტს რუსებში. ასე რომ არ იყოს, მაშინ რუსეთის ქალაქებში, სადაც რუსები აბსოლუტურ უმრავლესობას შეადგენენ, წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტი თუ მეტი არაა, ყოველ შემთხვევაში ისეთივე მაინც უნდა ყოფილიყო, როგორც საქართველოშია. ჩვენ კი ვიცით, რომ რუსეთის ქალაქები წერა-კითხვის ცოდნის მხრივ ერთ ხაზზე სდგანან საქართველოს ქალაქებთან; ზოგიერთ შემთხვევაში ეს უკანასკნელი სჭარბობენ კიდევ რუსეთის ქალაქებს.

ვათავებთ რა ამით ჩვენ მოკლე მიმოხილვას, აღვნიშნავთ მთავარ მომენტებს:

1) წერა-კითხვის მცოდნეთა პროცენტი საქართველოს ქალაქებში ისეთივეა, როგორიც რუსეთის ქალაქებში, აზერბეიჯანის ქალაქებს კი თითქმის სამჯერ აღემატება.

2) საქართველოს ქალაქთა მოსახლეობის წერა-კითხვის ცოდნის პროცენტი ნაკლებია, ვიდრე ტფილისის საშუალო პროცენტი. მაშასადამე, ტფილისი ახდენს ერთგვარ გავლენას საქართველოს დანარჩენ ქალაქებზე.

3) წერა-კითხვის ცოდნა სასკოლო ჰასაკში თანაბრად ყოფილა გავრცელებული როგორც ქალებს, ისე ვალებს შორის. ამის შემდეგ-კი ეცემა როგორც მამაკაცებს, ისე ქალებს შორის, მაგრამ იმ დროს, როდესაც მამაკაცებისათვის ეს დაწვეა პროცენტთა თანდათანობით ხდება, ქალებისთვის იგი ერთბაშე ხასიათს ლეულობს. განსხვავება მამაკაცთა და დედაკაცთა შორის უფროს წლებში უკვე თვალსაჩინო ხდება.

4) სასკოლო ჰასაკში წერა-კითხვა არ სცოდნია 25 პროცენტს, საერთოთ კი—30%-ს. უნდა იქნას შექმნილი პირობები ამ ნაკლის გამოსასწორებლად.

5) განსხვავება წერა-კითხვის ცოდნაში მამაკაცებს და ქალებს შორის იმ ეროვნებებში, რომელზედაც ზევით გვქონდა ლაპარაკი, იმდენად მცირეა, რამდენადაც მაღალია წერა-კითხვის ცოდნის ხარისხი საერთოდ ამ ეროვნებებში. ამიტომ, როგორც დავინახეთ, იმ დროს, როდესაც ქართველებს, რუსებს და ნაწილობრივ სომხებს შორის ეს განსხვავება 7-10 პროცენტს აღწევს, სპარსელებს და აზერბეიჯანელ თათრებს შორის იგი უკვე 20 პროცენტს აღემატება.

6) საქართველოს ქალაქთა მოსახლეობაში პირველი ადგილი წერა-კითხვის ცოდნის მხრივ უჭირავთ რუსებს და ქართველებს, მათ მისდევნენ სომხები, ებრაელები, ბერძნები და სხვები.

გიორგი ფერაძე.

საგანმანათლებლო მუშაობის ორგანიზაცია.

მოზრდილთა შორის საგანმანათლებლო მუშაობის საკითხი რთული და მეტად მნიშვნელოვანია საერთოდ პედაგოგიკაში. რა ნიადაგზე უნდა იყოს დამყარებული მოზრდილთა შორის საგანმანათლებლო მუშაობა და ან როგორი უნდა იყოს ორგანიზაცია მისი? რა უნდა იქნას აღიარებული განათლების საფუძვლად და რა პრინციპის გარშემო უნდა ტრიალებდეს იგი?—აი საკითხები, რომელნიც ნათლად უნდა ჰქონდეს გარკვეული საგანმანათლებლო დარგის ყოველ მუშაკს.

ეს საკითხი უფრო საჭირობოტაა საქართველოში, ვიდრე რომელსაღმ სხვა ქვეყანაში. განვილიშა ეპოქამ განათლების დარგში სიბნელის მეტი არა დაგვიტოვა რა. ქართველი ხალხს მასსა, ოთხმოცდაათი პროცენტი მაინც, წერა-კითხვის უცოდინარი დაუხედა ამ დიდ რევოლუციას. ეს ნაკლი თანამედროვე სასკოლო მუშაობამ უნდა გამოაკეთოს. თავის-თავად ცხადია, სკოლების გამრავლება, სავალდებულო სწავლის შემოღება, ახალი რეფორმების შეტანა სასწავლებლებში ამ დარგში ვერაფერს გააკეთებს. სკოლის გარეშე რჩება უდიდესი ნაწილი მოზრდილ მოქალაქეთა, რომელთაც ან არავითარი განათლება არ მიუღიათ, ან მხოლოდ ზერელე, ელემენტარული, და რომელთა მოთავსებაც დღეს სკოლებში ჰასაკის მიხედვით შეუძლებელია. აი ამ მოზრდილთა შორის საგანმანათლებლო მუშაობის წარმოებას უნდა ორგანიზაციული, მეტოდური ხასიათი მიეცეს, რომ საუკუნოებით შექმნილი ნაკლი დღეს მაინც გამოაკეთოს ახალმა სკოლამ.

სპენსერი ამბობდა: განათლების ძირითადი მიზანია ცხოვრებისთვის განვითარებული ადამიანების მომზადება. ეს აზრი შემდეგში პროფ. ლაიმ გაამარტივა და შემდეგნაირად ჩამოაყალიბა: სულიერი განვითარების საფუძველი არის ადამიანის ბუნების უფრო პრაქტიკული მხარის განვითარება, ვიდრე ინტელექტუალურისაო. თუ ხსენებულ აზრებს მივიღებთ მხედველობაში, მაშინ საგანმანათლებლო მუშაობა მოზრდილთა შორის შეგვიძლიან წარმოვიდგინოთ, როგორც პიროვნების მთლიან განვითარების ხელის შეწყობა, რომ პიროვნებამ დაიკაყოფილოს თავისი მოთხოვნილებანი და უპირველესად კი—სოციალური ინსტინქტი თვითგანვითარების საშუალებით.

ყოველ ეპოქას თავისებურად ესმის საგანმანათლებლო მუშაობის საკითხი. ეს დამოკიდებულია ყოფაცხოვრებაზე, არსებულ პირობებზე და პოლიტიკური ხელისუფლების სოციალურ შემადგენლობაზე. თანამედროვე ხანაში კი განათლების მამოძრავებელ ძალად უნდა იქნას აღიარებული წარმოებითი განათლება. ეს საჭიროა წმინდა იდეოლოგიური მიზეზების და ქვეყნის ეკონომიური ცხოვრების პირობების მიხედვით. განათლების ასეთ საფუძველზე დამყარებას თხოულობს ეკონომიური შეძლების აღდ-

გენა. წარმოებითი შრომის გაძლიერება და სხვა. აქედან საგანმანათლებლო მუშაობა, რომლის მიზანია მოზრდილთა შორის თვითგანვითარების შეტანა, უნდა დაფუძნებული იყოს წარმოებით საფუძველზე და იმ კლასის იდეოლოგიაზე, რომელსაც თვით პიროვნება ეკუთვნის; უამისოდ შეუძლებელია ნაყოფიერი საგანმანათლებლო მუშაობა.

თანამედროვე ეპოქა პროფესიონალური დიფერენციაციის ხანაა. ეკონომიური წარმოება ჰქმნის უამრავ სპეციალურ პროფესიას და ეს პროფესიონალურად ანაწილებს წარმოებაში ჩაბმულ მუშებს. ყოველი პროფესია კი ჰქმნის განსაკუთრებულ ფსიქოლოგიურ თვისებებს, რომელნიც თავისებურ დასს ასვავენ ადამიანს, გავლენას ახდენენ მის ფსიხიკაზე და იპყრობენ მის ყურადღებას. ეს თვისებები აიძულებენ ადამიანს იცხოვროს ისე, როგორც თხოულობს თვით პროფესია. ჩნდება თავისებური სპეციალური ინტერესი, თავისებური პროფესიონალური მსოფლმხედველობა. განათლებამაც უნდა ისარგებლოს ამ სფეროების ინტერესებით და თავისი მუშაობაც აქედან უნდა დაიწყოს. ერთი სიტყვით, უნდა მოხდეს ცოდნის და ცხოვრების სრული ასიმილიზაცია. ამგვარად, წარმოებითი შრომის შეგება და მისი იდეოლოგია, ვიწრო კავშირი განათლებისა წარმოებასთან და ცხოვრებასთან, აუცილებელი ასიმილიზაცია ცოდნის, სწავლის რეალური მიზნის დასახვა,—ესენი არიან ძირითადი დამახასიათებელი თვისებები მოზრდილთა შორის საგანმანათლებლო მუშაობისა. მაშასადამე, დასკვნა ისეთია: მოზრდილთა განათლება უნდა აშენდეს იმ წარმოების საფუძველზე, რომელ წარმოებასაც თვით მისი კლიენტები ეკუთვნიან.

მოზრდილთა შორის საგანმანათლებლო მუშაობის ორგანიზაცია განსხვავდება სასწავლებლებში წარმოებულ მუშაობისაგან. მოსწავლეთა სწავლების დროს უფრო ყურადღება ექცევა ცოდნის სისტემატიზაციას: სკოლებში შესასწავლი მასალა თვით მიზანი კი არ არის, უფრო საშუალებაა მომავალი დასრულებული ცოდნის შექმნისათვის. მოზრდილთა შორის საგანმანათლებლო მუშაობის წარმოება კი მიმართული უნდა იყოს მისი თვითგანვითარებისაკენ. პიროვნებას უნდა ჰქონდეს შეგნებული თავისი დამოკიდებულება მიმდინარე ცხოვრებასთან. საზოგადოებრივი ურთიერთობის შეფასება, სწორი გავება მოვლენებისა, საღი მოსაზრება ყოველი მოძრაობის დროს, რომ პიროვნებამ არ დაკარგოს არც აზროვნების დამოუკიდებლობა და არც კლასობრივი ალლო, პირიქით, ჰქონდეს მაუნარი გარემო ცხოვრების გარკვეულად ათვისებისა,—ყველა ეს დიდმნიშვნელოვანია განათლებაში. მოზრდილი პიროვნება იმდენად უნდა გათვითცნობიერდეს, რომ ჰქონდეს უნარი გარემო ქვეყნის შეგნებისა. მაშასადამე, შემდეგი პრაქტიკული მოსაზრება საგანმანათლებლო მუშაო-

ბის ორგანიზაციისა არის თვითგანვითარების ორგანიზაცია; და ამ დარგში მომუშავეს მთავარი ყურადღება ასეთი ორგანიზაციის მოწყობისაკენ უნდა იყოს მიმართული.

თვითგანვითარებასთან ერთად საგანმანათლებლო სარბიელზე მომუშავე უნდა ცდილობდეს მოზრდილებში თვითმოქმედების გაღვივებას. თვითგანვითარებამ პიროვნებას ცოდნა უნდა შესძინოს, ხოლო თვითმოქმედებამ ცოდნა ცხოვრებად უნდა აქციოს, ცოდნა ხორცხმულ ფაქტებად გადააქციოს. სკოლა და ცხოვრება ერთი მთლიანი განუყრელი რამ უნდა იყოს. ხოლო გაერთიანება სკოლისა და ცხოვრებისა, ცოდნისა და მოქმედებისა შეიძლება მხოლოდ თვითმოქმედების საშუალებით.

ზემო ჩამოთვლილი პრინციპები უნდა დაედვას საფუძვლად მოზრდილთა შორის საგანმანათლებლო მუშაობას. ორგანიზატორს ყოველთვის უნდა ახსოვდეს, რომ მოზრდილებთან არ არის საჭირო ფაქტების დაგროვება და რაც შეიძლება მეტი მასალის გავლა. პირიქით, მასალის კონკრეტიზაცია, აქტივობის საფუძველზე აშენებული და თვითმოქმედების საშუალებით შესწავლილი და შეთვისებული, — ამ მიზანი საგანმანათლებლო მუშაობისა. ასე წარმოებული საგანმანათლებლო ორგანიზაცია იწვევს თანამშრომლობის გრძნობის განვითარებას, კოლექტიური სულის აღზრდას, სოლიდარობის გრძნობას და სხვ. და მომავალი მოქალაქეც ხომ ამ თვისებით უნდა იყოს დაჯილდოვებული.

საგანმანათლებლო მუშაობის წარმოებას მრავალი დაბრკოლება შეხედება ცხოვრებაში. უპირველეს ყოვლისა, განათლების ორგანიზატორმა ყურადღება უნდა მიაქციოს კლასობრივ მოვლენას. ორგანიზატორს ყოველთვის უნდა ახსოვდეს, რომ საგანმანათლებლო ორგანიზაციის ფართო მასშტაბით დაწყების დროს პროლეტარიატის მოპირდაპირე კლასები ყოველთვის წინააღმდეგობას გაუწევენ. ამიტომ განათლების მუშაკმა ანგარიში უნდა გაუწიოს არაპროლეტარული კლასების გავლენას ცხოვრებაზე და გარკვეულად შეებრძოლოს ყველას, ვინც კი განათლების საქმეს ხელს შეუშლის. ერთი სიტყვით, განათლების მუშაკს უნდა ახსოვდეს, რომ მთელი მოსახლეობა, მდგომარეობის განურჩევლად, თანაბრად უნდა იღებდეს განათლებას და განათლების ემანსიპაცია რაც შეიძლება ფართოდ უნდა იყოს აღიარებული საგანმანათლებლო მუშაობის წარმოების დროს.

ასეთია დაახლოვებით თეორიული და პრინციპიალური მოსაზრება მოზრდილთა შორის საგანმანათლებლო მუშაობის და მისი ორგანიზაციის შესახებ. მისი პრაქტიკული მხარე კი, თუ როგორ უნდა იქნან გატარებული ეს მოსაზრებანი ცხოვრებაში, ადგილობრივ პირობებსა და გარემოებებზეა დამოკიდებული.

თედო ბეგიაშვილი.

ქობი-სამკითხველოები.

ტფილისის პოლიტ-განათლების ქვე-განყოფილებამ დიდი ხანია ყურადღება მიაქცია ქობ-სამკითხველოების მოწყობას მაზრაში და ბოლო დროს მიღემულ იქნა კიდევ ზომები ქობ-სამკითხველოების ყოველ მხრივ სათანადო სიმაღლეზე დასაყენებლად. მაზრაში მოეწყო ჯერ-ჯერობით 64 ქობი-სამკითხველო: ქართული — 32, რუსული — 18, რუსულ-ქართული — 3, სომხური — 6, თათრული — 5.

ყველასთვის გამოწერილია გაზეთები. მათვე დაეგზავნათ სურათები და პატარა ბ.ბლიოთეკები, 15-დან 50 წიგნამდე თითოს. შეძლებისდაგვარად წიგნები შერჩეულია მასიურ მკითხველთათვის. ქობ-სამკითხველოების ხელმძღვანელებს დაენიშნათ განსაზღვრული თვიური სასყიდელი. პოლიტ-განათლების ქვე-განყოფილება ფიქრობს, შემდეგშია რუგულიარულად მიაწოდოს ქობ-სამკითხველოებს ახალი სასოფლო ლიტერატურა.

ამ მიღებული ზომებით ცოტად თუ ბევრად მოემზადა ნიადაგი ქობ-სამკითხველოების ნაყოფიერ მუშაობას, მაგრამ ეს საკმაო არ არის, და პოლიტ-განყოფილების ადგილობრივმა მომუშავეებმა (რაიონის სკოლების გამგეებმა), პარტიულ და საბჭოთა ორგანოებთან შეთანხმებით, უნდა მიიღონ ენერგიული ზომები ქობ-სამკითხველოების ყოველმხრივ უზრუნველყოფისათვის. უმთავრესი, რაც საჭიროა ქობ-სამკითხველოთათვის, არის შერჩევა მომზადე-

ბულ ენერგიულ ხელმძღვანელისა. ხელმძღვანელად უნდა დაინიშნოს ისეთი პირი, რომელსაც ავტორიტეტი აქვს სოფელში, როგორც კულტურულ მომუშავეს საბჭოთა ხელისუფლების ასპარეზზე. უმთავრესად მხედველობაში გვყავს ჩვენი ენერგიული ახალგაზრდობა, სოფლის მასწავლებლები, სოფლად გაფანტული სხვა ინტელიგენტური ძალები. ვერ დაგვმაყოფილებით მარტო ხელმძღვანელის შერჩევით. ქობ-სამკითხველოს სჭირდება მატერიალური დახმარება; ბევრს არა აქვს მოწყობილება (მაგიდა, სკამი, გარეგნული მორთულობა და სხვ.). საჭიროა, რაიონის გამგეებმა და ხელმძღვანელებმა ამ საქმეში უნარი გამოიჩინონ. უნდა დაიხმარონ საბჭოთა ადგილობრივი ორგანოები და უმთავრესად კულტ-შეფები. ტფილისის მაზრის სოფლებს მრავალი შეფი ჰყავთ და მათ დიდი დახმარების გაწევა შეუძლიათ. თვით სოფელსაც შეუძლია მატერიალურად დაეხმაროს თავის ქობ-სამკითხველოს, თუ ქობ-სამკითხველოს საბჭო სათანადო უნარს გამოიჩენს.

ქობ-სამკითხველოს მოწყობის შემდეგ საჭიროა მიზიდვა მშრომელი გლეხობის ფართო მასებისა. მართალია, გლეხობა დაინტერესდა კულტურული მუშაობით, მაგრამ ჯერ კიდევ ვერ არის იგი აქტიური მონაწილე ამ დიადი საქმისა. სწორედ ქობ-სამკითხველოს საშუალებით შეიძლე-

ბა მისი ჩაბმა კულტურულ-განათლებელ მუშაობაში, რადგან სამკითხველო ერთად-ერთი საფუძველია ასეთი მუშაობისა.

ქობი-სამკითხველო გლეხობას მიიზიდავს მაშინ, თუ იგი შიგნით და გარეთ შესაფერად არის მოწყობილი, თუ ქობი-სამკითხველო რეგულიარულად არის ღია და მასი ხელმძღვანელი თავის ადგილზეა, უმთავრესად კი, თუ ხელმძღვანელი თავისი მუშაობით დააინტერესებს გლეხობას. აუცილებლად უნდა მოეწყოს ქობ-სამკითხველოს საბჭო, რომელშიაც წევრებად უნდა შედიოდნენ ქობ-სამკითხველოს ხელმძღვანელნი, კომუჯრედის და კომკავშირის უჯრედის წევრი, საბჭოს წევრი და სხვ.

საბჭომ ყოველმხრივ უნდა იზრუნოს სამკითხველოსთვის, იგი უნდა იყოს ადგილობრივი ორგანოების შემაკავშირებელი ქობ-სამკითხველოს ირგვლივ. ქობ-სამკითხველომ უნდა შემოიკრიბოს თავის ირგვლივ სოფლის ყველა აქტიური ძალა: პარტიის წევრები, კომუნისტური ახალგაზრდობა, ყოფილი წითელ-არმიელები და სოფლის ინტელიგენცია. ქობი-სამკითხველო უნდა გახდეს სოფლის ცენტრად, ისევე, როგორც ძველად შავ-ბნელი სამღვდლოება სცდილობდა ეკლესიის ირგვლივ თავი მოეყარა გლეხობისათვის. ქობი-სამკითხველო უნდა გადაიქცეს კულტურისა და განვითარების ტაძრად.

როგორ უნდა სწარმოებდეს მუშაობა ქობ-სამკითხველოში?

თავის-თავად ცხადია, რომ საუკეთესო დრო ქობ-სამკითხველოს მუშაობისათვის ზამთარია, როდესაც გლეხი თითქმის თავისუფალია შინაურ საქმეებისაგან. მაგრამ ქობ-სამკითხველოს თავისუფლად შეუძლია მუშაობა სხვა დროსაც. უმთავრესად ეს დამოკიდებულია ქობ-სამკითხველოს ხელმძღვანელზე, რომელმაც უნდა დააინტერესოს გლეხობა. მან უნდა ისარგებლოს ყოველივე თავისუფალი დროთი. ასეთია: კვირა დღე, რაიმე დღესასწაული, წვიმიანი დღე, როდესაც გლეხი მინდორში არ მიდის სამუშაოდ, საღამო, როდესაც იგი თავისუფლდება მუშაობისაგან.

ყოველივე მოხსენება, სააგიტაციო კაპანია, ლექცია, საუბარი აგრონომის, ექიმის და სხვებისა უნდა ხდებოდეს ქობ-სამკითხველოში, რათა გლეხმა შეიგნოს, რომ კულტურა და განათლება ქობ-სამკითხველოდან გამოდის. სასოფლო-სამეურნეო პროპაგანდა უნდა გატარდეს ქობ-სამკითხველოს საშუალებით. საჭიროა მასვე დაუკავშირდეს ჩვენი კოოპერაცია. მან ქობ-სამკითხველოს საშუალებით

ბით უნდა გააცნოს გლეხობას კოოპერაციის პრინციპები და მისი აუცილებელი საჭიროება სასოფლო მეურნეობის გასაუმჯობესებლად.

რაში გამოიხატება ქობ-სამკითხველოს მუშაობა?

ფართო ინსტრუქციები ქობ-სამკითხველოში მუშაობის შესახებ უკვე აქვთ ხელმძღვანელებს. აქ აღვნიშნავთ მხოლოდ იმას, რასაც უმთავრესად პირველ ხანებში უნდა მიექცეს ყურადღება.

სხვადასხვა მიზეზების გამო მეტად ცოტა გაზეთი მიდის სოფლად. ამისათვის საჭიროა, რომ ის გაზეთი, რომელსაც იღებს ქობი-სამკითხველო, მაქსიმუმამდე იქნას გამოყენებული. უნდა მოეწყოს გაზეთის ხმა-მაღლა კითხვა, აღსნა-განმარტება მასში მოთავსებულ წერილებისა და ცნობებისა; მთავრობის განკარგულებების განმარტება; საუბრები გაზეთში მოთავსებულ ცნობების შესახებ; კითხვა სასოფლო-სამეურნეო ლიტერატურისა, რევოლუციური ბელეტრისტიკისა. გაზეთების კითხვაში ჩათრეულ უნდა იქნეს ის გლეხობა, რომელმაც წერა-კითხვა შეისწავლა წერა-კითხვის უცოდინარობის ჩვენ სალიკვიდაციო სკოლებში. გლეხობა საზრდოობს სხვა და სხვა ქორებით; ბერჯელ არ ესმის ელემენტარული მოვლენები, რომლებიც ჩვენს ირგვლივ ხდება და გაზეთით ფართო სარგებლობა დიდ დახმარებას გაუწევს მას. ზეპირი გაზეთების მოწყობა, კედლის გაზეთების შედგენა მომავლის საქმეა.

საჭიროა ქობ-სამკითხველოს ირგვლივ მოეწყოს წრეები (პოლიტ-წრე, სასოფლო-სამეურნეო წრე, ანტი-სარწმუნოებრივი და სხვა). წრეებში სამუშაოდ საჭიროა მეტი უნარი და მომზადება და ამიტომ მათ მოწყობას სიფრთხილით უნდა მოვეციოდთ. ამ საქმეში ქობ-სამკითხველომ უნდა დაიჭიროს კავშირი ხელისუფლების სათანადო ორგანოებთან. ქობ-სამკითხველოს ირგვლივ უნდა მოიყარონ თავი სოფლის სცენის მოყვარებმა მარტივი წარმოდგენების გასამართავად.

თუ ქობ-სამკითხველოს ხელმძღვანელები სათანადო ენერგიით მოჰკიდებენ ხელს მუშაობას და ადგილობრივ ძალებს გამოიყენებენ, დარწმუნებული ვართ, რომ ქობი-სამკითხველოები დიდ სარგებლობას მოუტანენ ჩვენ გლეხ-კაცობას და შეიტანენ მასში კულტურას და განვითარებას, რითაც ჩვენი გლეხობა ძალზე ჩამორჩენილია.

გ. ბუხ.

სოფლისის აღმასკომის გიგლიოთეკები.

(ტფილ. სტატ. განყოფილების მასალებიდან)

ქალაქში 8 ბიბლიოთეკაა, რომელსაც აღმასკომის პოლიტ-განათლების ქ/გ ხელმძღვანელობს.

ეს ბიბლიოთეკებია: ლენინის, წერეთლის, ზუბალაშვილის, არწრუნის, რუსთაველის, პლენანოვის, შაუმიანის და სუხიშვილის სახელობისა.

აღმასკომის სტატგანყოფილება უკვე შეუდგა ხსენებულ ბუბლიოთეკათა შესახებ ცნობების სისტემატიურად შეკრებას და დამუშავებას.

ჩვენთვის სულაც არ არის ინტერესს მოკლებული, თუ რა ხდება იქ. სადაც კაცობრიობის კულტურის საგან-

ძურია მოთავსებული, ნაფიქრალი საუკეთესო ადამიანთა და მოქალაქეთა, ცრემლები წარსულისა, სიხარული აწყოსი, იქ, სადაც ასობით და ათასობით აწყვია საუკეთესო მეგობარი ადამიანისა—წიგნი. ამ საკითხის გარკვევას, ბიბლიოთეკის მოქმედების, მის, როგორც ცოცხალ ორგანიზმის, მოძრაობის სისტემატიურ გაშუქებას, ცხადია, დიდი მნიშვნელობა აქვს. ეს ახლა უკვე შესაძლებელი ხდება. ერთნაირი წინასწარი მუშაობა ამ მხრით დასრულებულია, და ბიბლიოთეკების გამგეთა ხელმძღვანელობით თვით ბიბლიოთეკებში ხდება მუშაობა, პოლიტიკანთალების ქ/გ საერთო ღირებულებით, წიგნების განყოფილებათა გადაჯგუფება, სისტემატიზაცია, ძველ სისტემებიდან ან სრულ უსისტემობიდან ახალ, გარკვეულ ათ წილად სისტემაზე გადასვლა.

ათწილადი სისტემა, როგორც ვიცით, კაცობრიობის ცოდნისა და მეცნიერების სფეროს ათ ნაწილად ჰყოფს და თვითელი დარგი ცოდნისა ამა თუ იმ რიცხვითაა აღნიშნული (0-დან 9-მდე). მთავარ განჯგუფებას ისევ ქ/განყოფილებებად გაყოფა მისდევს, აქაც ათი ნაწილია, და სხვ.

ამ სისტემას დიდი დადებითი თვისებები აქვს, ის გაცილებით აადვილებს ბიბლიოთეკის მოძრაობას, მითი სარგებლობის საქმეს და ამასთან ბიბლიოთეკის შესახებ, ამ სისტემის მიხედვით, შედარებით ადვილი ხდება ცნობათა შედგენა.

ამ სისტემით ქალაქის ბიბლიოთეკების მოწყობა დიდ მუშაობას მოითხოვს. უნდა ითქვას, რომ ბიბლიოთეკათა მცირე ნაწილშია დღეს შემოღებული ათ წილადი სისტემა (სუბიშვილის, პლებანოვის და რუსთაველის სახელობის ბიბლიოთეკებში).

ამ გარემოებამ შეაფერხა, დროებით მაინც, განყოფილებათა მიხედვით წიგნების განჯგუფების საკითხის დამუშავება.

როგორ ნაწილდებიან აღმასკომის ბიბლიოთეკები რაიონებში? რამდენი იყო მათში იანვრის პირველისათვის წიგნები ენების მიხედვით?

ბიბლიოთეკათა დანაწილება უბნებისა და საანგარიშო თვის 1-ლისათვის წიგნების რაოდენობის მიხედვით:

ბიბლიოთეკები	უბნებში	წიგნ. რაოდ. 1-ლ იანვრისათვის				
		ქართ. ენაზე	რუსულ ენაზე	სომხ. ენაზე	ევრ. ენაზე	სულ
ლენინის სახელ.	6	374	4229	387	—	4990
ზუბალაშვილ.	10	900	13992	716	—	15608
არწრუნის	7	593	8164	1087	70	9914
წერეთლის	1	1596	4883	—	—	6479
შაუშიანის	3	18	12100	7220	1180	20518
რუსთაველის	12	217	3475	—	129	3821
პლებანოვის	10	354	2953	164	—	3471
სუბიშვილის	8	805	1031	—	—	1836
სულ . .	—	4857	50827	9574	1379	66637

მე-4, 5, 9, 11, 13 უბნებში აღმასკომის ბიბლიოთეკა არ არის. მაგრამ ამ უბნებში არის სხვა ბიბლიოთეკები და სამკითხველოები (მაგ., მე-4 უბანში პუშკინის სახელობის ბიბლიოთეკა-სამკითხველო), ან ამ რაიონებთან ახლოს არის მეზობელი უბნის ბიბლიოთეკები, რომლებით სარგებლობაც ძნელ საქმეს არ წარმოადგენს.

ყველა რვა ბიბლიოთეკაში იანვრის პირველისათვის, როგორც ვხედავთ, 66.637 წიგნი იყო. ამათში ქართულ ენაზე—4.857, სომხურზე—9.574, რუსულზე—50.827, ევროპულ ენებზე—1.379.

ამნაირად, ბიბლიოთეკებში წიგნები რუსულ ენაზე გაცილებით მეტია ვიდრე სხვა ენებზე, ცალ-ცალკე ან საერთოდ, სომხურ ენაზე ორჯერ მეტი, ვიდრე ქართულზე. ყველაზე ნაკლები ევროპულ ენებზეა.

რუსული წიგნი ყოველთვის გაცილებით უკეთეს პირობებში იყო და დღეს—მით უმეტეს, როდესაც მოსკოვის გამოცემები ათასობით ეფინებიან პროვინციას შედარებით იაფ-ფასებში. ექვი არ არის, ქართული წიგნის ბედი გამოსწორდება, და იმ მუშაობის მიხედვით, რომელსაც ამ მხრივ აწარმოებენ საქართველოს სახელმწიფო გამომცემლობა, უმთავრესად, და სხვა ორგანოები, ჩვენ სრული იმედი გვაქვს, რომ ქართული წიგნის რიცხვი ბიბლიოთეკებში აიწევს.

ეს მით უფრო საჭიროა დღეს, როდესაც ლოზუნგი „ცოდნა ყველასათვის“ ძალუმაღ ანჯღრევს საზოგადო ინერტიულ წრეებს და თავის ელვარებით იტაცებს იმათაც, რომელნიც მატერიალურად, სოციალური პირობების გამო, დღემდე მეცნიერებას და ცოდნას ჩამოშორებულნი იყვნენ მუშებს და გლეხებს. ამათ ცოდნათა შეძენა დედაენაზე უფრო ეხერხებათ.

და ქვევით ჩვენ დავინახავთ, რომ ამ მიმართულებით დაწყებული მუშაობა უკვე საგრძნობი ხდება.

ბიბლიოთეკას საანგარიშო (იანვრის) თვის განმავლობაში ახალი წიგნები მოემატა, და აი აქ ჩვენ შემდეგი სურათი გვემდება.

ბიბლიოთეკებში თვის განმავლობაში შეძენილი წიგნების განაწილება ენების მიხედვით:

ბიბლიოთეკები	იანვრის განმავლობაში შეძენილი წიგნები			
	ქართ. ენაზე	სომხ. ენაზე	რუს. ენაზე	სულ
ლენინის სახელობისა	—	—	—	—
ზუბალაშვილ.	8	—	59	67
არწრუნის	46	75	84	205
წერეთლის	30	—	50	80
შაუშიანის	—	—	2	2
რუსთაველის	—	—	—	—
პლებანოვის	—	5	79	84
სუბიშვილის	45	—	26	71
სულ .	129	80	300	509

გარეგანის მხრით, ყველაზე მეტი რიცხვი შეძენილი წიგნებისა — რუსულია, შემდეგ ქართული და სომხური.

მაგრამ თუ ჩვენ მივიღებთ მხედველობაში უკვე არსებულ წიგნებს, ენების მიხედვით, და მათ თვის განმავლობაში შეძენილ წიგნებს შევუთანაბრებთ, — ისევ ენების მიხედვით, — მაშინ შემდეგ დასკვნას მივიღებთ:

ბიბლიოთეკებში იყო წიგნი:	იანვრის- თვის	იანვ. განმ. შედ. იქ.	100 ძველ წიგ. მოღის შედ. წიგნი
ქართულ ენაზე	4857	129	2,6
სომხურ „	9574	80	0,8
რუსულ „	50827	300	0,5
ევროპიულ „	1379	—	—

როგორც ხედავთ, ქართული წიგნი თვითვე ას წიგნზე — 2,6-ია, სომხური — 0,8 და რუსული — 0,5; ევროპიულ ენებზე არც ერთი წიგნი არ შეძენილა. ეს უკანასკნელი, შეიძლება, ადვილი ასახსნელია, რადგან ევროპიულ ენებზე წიგნებს, ყოველ შემთხვევაში ჩვენი ბიბლიოთეკის მკითხველებში მუშები და დაბალი მოსამსახურეები იქნებ სულ ცოტა ჰყავთ.

თუ ქართული წიგნი შეძენილებში პირველობს, მაინც საერთოდ შეძენილი წიგნების რაოდენობა ჩვენ მეტის-მეტად მცირედ მიგვაჩნია. საერთოდ, შეძენილი წიგნების რიცხვი (509) იანვრის პირველისთვის ბიბლიოთეკებში დარჩენილ წიგნების რიცხვს (66-637) რომ შევუთანაბრებთ, ჩვენ დავინახეთ, რომ 100 ძველ წიგნზე მოღის თვის განმავლობაში შეძენილი 0,7 წიგნი. ეს მეტად ცოტაა, და აქეთკენ ჩვენ მოვალეობად ვთვლით განათლების განყოფილების ყურადღება მივაქციოთ.

როგორც ვიცით, ამ ჟამად ბიბლიოთეკებში წმენდა ხდება: ძველი დრო-მოკმული, უმიზნო წიგნები, რომლებიც დღემდე დარჩენილან, ბიბლიოთეკებიდან ირიცხებიან. ამ დარგში მუშაობს კომისია, აღმასკომის პოლიტ-განათლების და პოლიტ-განათლების მთავარ სამმართველოს წარმომადგენლებისაგან შემდგარი. ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ბიბლიოთეკები დაიწმინდებიან. ამასთან ერთად ჩვენ გვინდა დარწმუნებული ვიყოთ იმაშიაც, რომ გამორიცხულ წიგნებს ახალი წიგნები შესცვლიან და, საზოგადოთ, წიგნების შესაძენად ბიბლიოთეკებში უფრო მეტი თანხა გადაიდება, ვიდრე დღემდე.

წიგნების რიცხვი ცალკე ბიბლიოთეკებში, იანვრის განმავლობაში შეძენილ წიგნთა რიცხვის მიმატებით, შემდეგნაირად იცვლება.

ბიბლიოთეკების განაწილება თებერვლის პირველისთვის მათში დარჩენილ წიგნების ენებათ დაყოფის მიხედვით:

ბიბლიოთეკები	წიგნობის რაოდ. თებერვლის 1-თვის				
	ქართულ ენაზე	სომხურ ენაზე	რუსულ ენაზე	ევროპ. ენებზე	ს უ ლ
ლენინის სახელობ.	374	387	4229	—	4990
ზუბალაშვილ. „	908	716	14051	—	15675
არწრუნის „	639	1162	8248	70	10119
წერეთლის „	1662	—	4933	—	6559
შაუმიანის „	18	7220	12102	1180	20520
რუსთაველის „	217	—	3475	129	3821
პლესხანოვის „	354	166	3032	—	3555
სუხიშვილის „	850	—	1057	—	1907
ს უ ლ . .	4986	9654	51127	1379	67146

ახლა ჩვენ ვიცით წიგნების რაოდენობა 8 ბიბლიოთეკაში ენების მიხედვით. მაგრამ ისიც ვიცით, რომ წაუკითხავი წიგნი მკვდარი განძია. რამდენი იკითხება წიგნების მიხედვით?

ბიბლიოთეკიდან ხელის მომწერლებისადმი გაცემული წიგნები ენების მიხედვით:

ბიბლიოთეკები	ხელის მომწერ. გაცემული წიგნები				
	ქართულ ენაზე	სომხურ ენაზე	რუსულ ენაზე	ევროპ. ენებზე	ს უ ლ
ლენინის სახელობ.	211	108	862	—	1182
ზუბალაშვილ. „	232	217	5755	—	6204
არწრუნის „	294	637	776	2	1709
წერეთლის „	722	—	1327	—	2049
შაუმიანის „	2	2944	1563	20	4529
რუსთაველის „	103	—	1103	—	1206
სუხიშვილის „	1130	—	326	—	1456
ს უ ლ . .	2694	3907	11712	22	18335

პლესხანოვის სახელობის ბიბლიოთეკას თვის განმავლობაში 883 წიგნი გაუცია, მაგრამ, სამწუხაროდ, მან ამ გაცემული წიგნების რაოდენობა ენების მიხედვით ვერ წარმოგვიდგინა და, ამიტომაც, ხსენებული ბიბლიოთეკა ცხრილში ვერ შევიდა*).

* აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ მხრით საერთო ცხრილების დამუშავებაში და დასკვნების გამოტანაში ხელი შეგვიწყო ზუბალაშვილის, წერეთლის და შაუმიანის სახელობის ბიბლიოთეკა.

გარეგანი შეხედვით აქაც თითქმის ჯერ რუსული წიგნები იკითხება ყველაზე უფრო, შემდეგ სომხური და ქართული. მაგრამ თუ ჩვენ ხელის მომწერლებისადმი გაცემულ წიგნების რიცხვს ბიბლიოთეკაში დარჩენილ წიგნების რიცხვს შეუთანაბრებთ, მაშინ ვნახავთ, რომ ყველაზე უფრო იკითხება ქართული წიგნი, შემდეგ სომხური, რუსული და ევროპიულ ენებზე. აი შეთანაბრება:

ენებ, რომლებზედაც წაკითხულია წიგნი	ბიბლიოთეკ. იყო წიგნი	ამათში გაიცა მკითხველებზე თვის განმავლობაში	100 წიგნზე მოდის წაკითხული
ქართულ ენ.	4986	2694	54,0
სომხურ "	9654	3907	40,4
რუსულ "	51127	11712	22,9
ევროპიულ	1879	22	0,8
სულ	67146	18335	27,3

საერთოდ კი, ყოველ ას წიგნზე, რომელიც ბიბლიოთეკებშია, მოდის 27,3 წაკითხული წიგნი.

გარდა ცალკე აბონენტებისა, ბიბლიოთეკას კოლექტიური მკითხველებიცა ჰყავს. დაწესებულებებზე და ორგანიზაციათა მოთხოვნებზე, განსაზღვრული დროის განმავლობაში, რამდენიმე წიგნი ერთად იგზავნება.

ასეთი მოძრაობი წესით გაცემულია წიგნები:

ლენინის სახელობის ბიბლიოთეკიდან	99
ზუბალაშვი.	175
არწრუნის	205
წერეთლის	19
შაუმიანის	42
რუსთაველის	—
პლენანოვის	4
სუხიშვილის	—

სულ 544

აი ის დაწესებულებებიც, რომელთაც უსარგებლოდ წიგნებით: ქარხანა 25 ოქტომბრის სახელობისა, გამასწორებელი სახლი 1 და მე-2, საბავშვო სახლი № 3, ქართული დივიზიის ნივთთა საწყობი, კავკასიის წითელი დროშის ჯარის საყარაულო რაზმის ნივთთა საწყობი, ნავთლულის სასაფლო-სამეურნეო ეკონომია, ქართული დივიზიის საავიაციო ნაწილი, „საქმელ-გენოს“ კავშირი, საექიმო-სასანიტარო მუშაკთა კავშირი, ახალგაზრდათა კომ-

თა ანექტებმა. ამ ანექტებში ერთობ საგრძნობია გამოურყევლების რიცხვი (მაგ., ძველი აბონენტებისა და თვის განმავლობაში ჩაწერილების დანაწილება სქესებად და სოციალური მდგომარეობის მიხედვით, ასეთივე დანაწილება ხსენებულ ბიბლიოთეკებიდან გამოწერილებისა). ცხადია, მომავლისათვის ამ დეფექტების ასაცილებლად შესაფერი ზომები უკვე მიღებულია ბიბლიოთეკის ტექნიკური პირობების გაუმჯობესების და სხვა სახით.

კავშირის მე-2 რაიონი, კამოს სახელობის ფაბრიკა, სადგინო-ფეკციო კამერა, სახალხო კვების მე-2 კავშირი, რესპუბლიკის მთავარი საავადმყოფო, მთლიანი მუშათა კოოპერატივი, სააფთიაქო საწყობი და სხვა.

შემდეგი საკითხებია—საკითხები მკითხველების შესახებ. მაგრამ, სამწუხაროდ, როგორც შენიშვნაში აღვნიშნეთ, ეს მუხლი ანკეტაში ყველა ბიბლიოთეკას შესაფერისად ვერ შეუესია, და დასკვნების გამოტანაც ნაადრევად მიგვაჩნია.

ბიბლიოთეკებს მისდით ყველა გაზეთი რომელიც ტფილისში გამოდის, ზოგიერთი მოსკოვის გაზეთებიც, ყველა ენზე თითო ცალი, ხან ორ-ორი ცალი თითო გაზეთისა და ჟურნალისა. აი, ეს გაზეთები და ჟურნალები: „კომუნისტი“, „მუშა“, „ქართული სიტყვა“, „დროშა“ „ნინაგი“, „ჩირალდანი“, „ჩვენი გზა“, „სიმართლის ხმა“, „თეატრი და ცხოვრება“ (ქართულ ენაზე), „ქარმირ ასტლ“, „მარტაკო“, „ბანგორ“ (სომხურ ენაზე), „პრავდა“, „იზვესტია“, „კრასნაია ნივა“, „ზარია ვოსტოკა“, „რაბოჩაია პრავდა“, „პლამია“, „სოვეტსკაია არმენია“ (რუსულ ენაზე).

ბიბლიოთეკებს შორის გაზეთები ასეა დანაწილებული: წერეთლის სახ. ბიბლ. მისდის 221 ც. გაზეთ. და ჟურ.

შაუმიანის	"	"	208	"	"	"	"
ლენინის	"	"	197	"	"	"	"
არწრუნის	"	"	277	"	"	"	"
სუხიშვილის	"	"	142	"	"	"	"
ზუბალაშვილის	"	"	316	"	"	"	"
პლენანოვის	"	"	187	"	"	"	"
რუსთაველის	"	"	181	"	"	"	"

სულ . . . 1728 " " " "

ბიბლიოთეკების შესახებ ცნობების დამუშავებაში ნაგულისხმევია აგრეთვე შემოსავალ-გასავლის საკითხიც: ბიბლიოთეკების შემოსავალია: სააბონენტო გადასახადი, ჯარიმები წესების დარღვევისათვის და სხვა; გასავალი: ხარჯის წიგნების შესაძენად, ათ წილად სისტემაზე ბიბლიოთეკის გადასაცემად და სხვა. ზოგ ანკეტაში არ არის ნაჩვენები ხარჯი ათ წილად სისტემაზე ბიბლიოთეკის გადასაცემად. ცხადია, საჭიროა, რომ ეს ხარჯი დროით იქნეს გაღებული, რომ ქალაქის ყველა ბიბლიოთეკა ერო, გარკვეულ სისტემაზე მუშაობდეს და ამ სისტემითვე იძლეოდეს ცნობებს წიგნების მოძრაობის შესახებ.

ჩვენ უკვე ზევით აღვნიშნეთ, რომ ბიბლიოთეკაში ერთგვარი გარკვეული სისტემის გამეფება თვით ამ ბიბლიოთეკათა და მკითხველთა ინტერესს შეადგენს. გარკვეულ სისტემაზე დალაგებული წიგნებით სარგებლობა გაცილებით უფრო ადვილია და მისაწვდომი, პირველ ყოვლისა, იმათთვის, ვისაც ბიბლიოთეკისა და კულტურის ბედი განსაკუთრებით აინტერესებს—მშრომელთათვის.

მ. კინწურაშვილი.

მ პ ჯ ა წ ე ს რ ი გ მ თ ი ნ ფ მ რ მ ა წ ი ა

საქიროა ჩვენმა ადგილობრივმა მომუშავეებმა დიდი ყურადღება მიაქციონ ინფორმაციას. ინფორმაცია სწორი, უტყუარი და რეგულიარული—აი, რა სჭირდება პოლიტ-განათლებას. ასეთი ინფორმაციის წარმოება უმთავრესად ჩვენი სკოლების გამგეებზეა დამოკიდებული. საქიროა გამგეებმა ქვემდებარე პოლიტ-განმანათლებელ ორგანოებს მოსთხოვეთ და მოაწოდონ ინფორმაცია პოლიტ-განის განყოფილებას.

პოლიტ-განათლების განყოფილებამ შეიმუშავა შემდეგი გეგმა ინფორმაციულ მოხსენებისა:

გეგმა მოხსენების

რაიონულ გამგისა პოლიტ-განათლების მუშაობის შესახებ 1914 წლის თვის

(პოლიტ-განათლების განყოფილებაში წარმოდგენილ უნდა იქნას არა უგვიანეს შემდეგი თვის 5 რიცხვისა)

1. რაიონი.....

2. ბიბლიოთეკა-სამკითხველოების დასახელება. წიგნთა რაოდენობა თვითმუშა სამკითხველოში თვის ბოლოსთვის (ქართულ, რუსულ, სომხურ, თათრულ და სხვა ენებზე). რამდენი წიგნია ახლად მიღებული, ან შეძენილი საანგარიშო თვის განმავლობაში. რა მდგომარეობაშია უვარგისი ლიტერატურის გამოარიცხვის საქმე, რა მდგომარეობაშია ათწილადი სისტემაზე გადაყვანის საქმე. აბონენტთა რიცხვი თვის ბოლოსთვის. რამდენი მკითხველი იყო ბიბლიოთეკა-სამკითხველოში თვის განმავლობაში, რა გაზეთებს იღებდა სამკითხველო და რეგულიარულად იღებდა თუ არა. იღებდა თუ არა ბიბლიოთეკა-სამკითხველო მონაწილეობას რეგულიაციონურ დღესასწაულებში. რა დახმარება გაუწიეს სამკითხველოს ხელისუფლების ადგილობრივმა ორგანოებმა, პოლიტ-განათლების განყოფილებამ. რა ესაქიროება ბიბლიოთეკას. როგორია სამკითხველოს გამგე. საბიბლიოთეკო წრეების მუშაობა.

3. ჩამოთვალეთ ქობ-სამკითხველოები. რომელი გაზეთები და როგორ მოდიოდა. როგორ მუშაობს ქობ-სამკითხველოს გამგე. გლეხების დამოკიდებულება-სამკითხველოსთან. დაახლოვებით რამდენი კაცი ესწრებოდა და რომელ საათებში. რა მუშაობა სწარმოებდა ქობ-სამკითხველოში თვის განმავლობაში, სამკითხველოების ნაკულევენებანი. რაში გამოიხატა დახმარება ადგილობრივ ორგანიზაციათა, პოლიტ-განათლების განყოფილების და ადგილობრივ მცხოვრებლების. რაში გამოიხატება ქობ-სამკითხველოს საბჭოს მუშაობა. რა წრეები არსებობენ ქობ-სამკითხველოსთან. მათი მუშაობა საანგარიშო თვეში.

4. ჩამოთვალეთ სალიკვიდაციო სკოლები. მოწაფე-

თა რიცხვი თვითმუშა მათგანში თვის ბოლოსთვის (მამაკაცთა, დედაკაცთა, პარტიის წევრთა, მომკავშირის წევრთა, უპარტიოთა). მასწავლებლის გვარი, როგორ მუშაობს ის, რომელ ენაზე. გლეხთა დამოკიდებულება სალიკვიდაციო პუნქტთან. არის თუ არა დაუსწრებლობა და როგორ გამოსწორდეს ის.

5. კლუბები და სახალხო სახლები. ადგილ-მდებარეობა, არის თუ არა საბჭო ან გამგეობა და რაში გამოიხატა მისი ხელმძღვანელობა. რას საჭიროებს, რაში გამოიხატა თქვენი ხელმძღვანელობა. რაში გამოიხატა ხელისუფლებას ადგილობრივ ორგანოთა, მცხოვრებთა და განათლების განყოფილების დახმარება. აქვს თუ არა მუდმივი შემოსავალი და რაზე იხარჯება ის. რომელი წრეები და სექციები მუშაობდნენ და ვინ ხელმძღვანელობდა მათ. რაში გამოიხატა კლუბის და სახალხო სახლის მუშაობა საანგარიშო თვეში. თუ შემოღებულია კლუბის წევრობა, რამდენია წევრი. მცხოვრებთა დამოკიდებულება.

6. ვინ და რა თემაზე მოაწყო ლექციები. როგორი იყო მცხოვრებთა გამოძახილი ლექციებზე.

7. როგორია გამოყენებული ადგილობრივი ინტელიგენტური ძალები კულტურულ-განმანათლებელ მუშაობის საქმეში.

8. რაში გამოიხატა სარაიონო კულტ-კომისიის მუშაობა. ვინ შედის ამ კომისიაში. სხდომათა და გარჩეულ საკითხთა რაოდენობა.

9. რომელი პოლიტიკურ-განმანათლებელი დაწესებულება დაათვალიერეთ თქვენ პირადად საანგარიშო თვის განმავლობაში.

10. როგორი კავშირი აქვს რაიონის გამგეს ადგილობრივ ორგანოებთან (ალმასკომთან, რაიკომთან, კომკავშირთან და ადგილკომთან).

11. რაში გამოიხატებოდა საანგარიშო თვეში კულტ-შეფების მუშაობა პოლიტ-განათლების დარგში.

12. რა ნაკლი აქვს პოლიტ-განმანათლებელ მუშაობას რაიონში და თქვენი აზრით როგორ უნდა იქნას ის აცილებული.

13. განსაკუთრებული შენიშვნები.

რაიონის გამგე:

გარდა ამისა, საქიროა მიექცეს ყურადღება ინფორმაციას პრესაში. მაზრაში მრავალი გვაქვს პოლიტ-განმანათლებელი დაწესებულება: წერა-კითხვის უცოდინარობის სალიკვიდაციო სკოლები, ქობი-სამკითხველოები, თეატრები. ესენი დიდ მუშაობას აწარმოებენ მასში, მაგრამ იშვიათია, რომ მათი მუშაობის შესახებ რაიმე ცნობა იყოს მოთავსებული ჩვენს ყოველდღიურ ბეჭედიში ორგანოებში. ყველა პოლიტ-განმანათლებელმა მომუშავემ

უნდა შეიგნოს, თუ რამდენათ სასარგებლოა პრესაში გაშუქება პოლიტ-განმანათლებელ მუშაობისა და აუცილებლად უნდა მიაწოდოს პრესას მასალები ამ დარგში მუშაობის შესახებ.

ამ მხრივ უნდა ავიღოთ მაგალითი საბჭოთა რუსეთიდან, სადაც პრესაში მთლიანად ისახება ადგილობრივი

მუშაობა და პრესისათვის ცნობების მიწოდებაში მონაწილეობას იღებს სოფლის ყველა კულტურული ძალა. მაშ, დავისაზოთ. მორიგ ამოცანად ინფორმაციის მოწესრიგება და სისწორით და შეურყეველად გავატაროთ იგი.

გ. ბუხ.

ქ რ ო ნ ი კ ა.

■ **მასწავლებელთა საყურადღებოდ.** ტფილისის აღმასკომის სახალხო განათლების განყოფილება სცემს პედაგოგიურ ჟურნალ „განათლებას“. მასწავლებლებს ესთხოვთ, მოგვაწოდონ წერილები და კორესპონდენციები სკოლის ცხოვრებიდან სახალხო განათლების განყოფილების მისამართით.

■ **დამხმარე საბჭოების დაარსება.** ქალაქის მუშათა, გლეხთა და წითელარმიელთა დეპუტატების საბჭოს სასკოლო სექციის ბიურომ შეიმუშავა წესდების პროექტი შრომის სკოლებთან დამხმარე საბჭოების დაარსების შესახებ. ამ საბჭოების მიზანია დაეხმარონ სკოლის ნივთიერი მდგომარეობის გაუმჯობესებას.

■ **უპატრონო ბავშვთა დამხმარე საზოგადოება.** განათლების განყოფილებასთან დაარსდა უპატრონო ბავშვთა დამხმარე საზოგადოების ფილიალური განყოფილება. ამ საზოგადოების გამგეობის პრეზიდიუმში შედიან: მარიამ ორაბელაშვილი (თავმჯდომარე), ქ. ქაცარავა (მოდელი), ს. გეგეჭკორი, ი. მამულია, კიდაიში და დედარიაი (წევრები).

■ **ღარიბ მოწაფეთათვის წიგნების დარიგება.** ტფ. აღმასკომმა ღარიბ მოწაფეთათვის წიგნების და სხვა სასწავლო ნივთების უფასოდ დასარიგებლად განათლების განყოფილებას გადასცა 6.384 მან. აქედან მაზრის ღარიბ მოწაფეებს ჯერ-ჯერობით უფასოდ დაურიგდათ 2.550 მან. სასწავლო ნივთები; ქ. ტფილისის განაპირა უბნების ღარიბ მოწაფეთ კი—1.350 მანეთის. ამ გარემოებამ დიდი სიხარული და ინტერესი გამოიწვია მაზრის მოსახლეობაში და მოწაფეებში.

■ **მუსულმანური კომიტეტი.** განათლების განყოფილებასთან დაარსდა და მუშაობას შეუდგა მუსულმანური სასკოლო კომიტეტი, რომლის მიზანია ტეხნიკურისა, შრომის სკოლისა და საბავშვო ბაღისათვის დიდი შენობის აგება. ეს კომიტეტი ტფილისში უკვე აშენებს ასეთ სასკოლო შენობას.

■ **მასწავლებელთა კონფერენციები.** ტფ. განათლების განყოფილებამ უკანასკნელ თვეებში მაზრასა და ქალაქში ჩაატარა მთელი რიგი პედაგოგიური კონფერენციებისა. მაზრაში ასეთი კონფერენცია ჩატარებულ იქნა ყველა 12 სასკოლო რაიონში, ხოლო ქ. ტფილისის მასწავლებლობა დაყოფილ იქნა პატარა პატარა ჯგუფებად, რომ მასწავლებელთა ჯარით მასას მიეღო მონაწილეობა ამ კონფერენციებში. ქალაქში გაიმართა სულ 24 კონფე-

რენცია. კონფერენციების მაზანი იყო სასწავლო წლის მეორე ნახევრის სასწავლო მასალის გარჩევა კომპლექსური მეთოდის მიხედვით. კონფერენციებს ხელმძღვანელობდნენ განათლების განყოფილების ინსტრუქტორები და მოწვეული პედაგოგები.

■ **პედაგოგიური ბიბლიოთეკის დაარსება.** ავლაბარში არსდება სარაიონო პედაგოგიური ბიბლიოთეკა. ქალაქის სხვა რაიონებში ასეთი ბიბლიოთეკა ჯერ არ არის მოწყობილი, მაზრაში კი 12 ადგილას არსებობს.

■ **შუამდგომლობა.** განათლების განყოფილებამ შუამდგომლობა აღძრა აღმასკომის პრეზიდიუმის წინაშე, რომ ყველა შრომის სკოლას, სახლს და ბაღს ნება დართოს დაუბრკოლებლად დაათვალიერონ ქალაქის წარმოებანი და ფაბრიკები. აღძრულია აგრეთვე შუამდგომლობა, რომ სასკოლო ექსკურსიებს ტრამვაის ბილეთები შელავათიან ფასებში მიეცეს.

■ **სალიკვიდაციო სკოლები.** პოლიტ-განათლების განყოფილებამ 1923 წლის შემოდგომაზე მაზრაში 70 სალიკვიდაციო სკოლა მოაწყო. ამ სკოლებში მეცადინეობა ნორმალურად სწარმოებდა. მრავალ მათგანში უკვე დამთავრდა სწავლა და კურს დამთავრებულებს დაურიგდათ სპეციალური მოწმობა, რომლის მეორე გვერდზე დაბეჭდილია დარიგება, თუ როგორ უნდა მოიქცეს კურს დამთავრებული.

■ **მცირე მცოდნეთა სკოლები.** პოლიტ-განათლების განყოფილების გამგებლობაში იყო აგრეთვე ქ. თბილისში მცირე მცოდნეთა 24 სკოლა. ამ სკოლებში მეცადინეობას პირველ ხანებში აფერხებდა სინათლის და სასწავლო ნივთების უქონლობა. ბოლოს პოლიტ-განათლების განყოფილებამ გაიყვანა სინათლე ათ ჯგუფში და სახელმძღვანელოებიც მიაწოდა მოწაფეებს შეძლებისდაგვარად. ამ სასწავლებლებში აპრილის დამლევსთვის ყველგან დამთავრდება მეცადინეობა. ზოგან უკვე დამთავრდა. კურს დამთავრებულებს საჩუქრად დაურიგდათ წიგნი ლენინის შესახებ და ლენინის პორტრეტი.

■ **ქობ-სამკითხველოები.** ტფილისის მაზრაში მოეწყო 65 ქობ-სამკითხველო, აქედან 31—ქართული, 18—რუსული, 6—სომხური, 5—თათრული და 3—რუსულ-ქართული.

ქობ-სამკითხველებთან მოწყობილია საბჭოები.

თითოეულ ქობ-სამკითხველოს გაეგზავნა პატარა ბიბლიოთეკები—15—50 წიგნი.

■ **ახალი ცირკულიარები.** პოლიტ-განათლების განყოფილებამ რაიონის სკოლების გამგეებს დაუგზავნა ახალი ცირკულიარები კულტურულ-განმანათლებელ მუშაობაში სოფლის ინტელიგენციის მიზიდვის, ქოხ-სამკითხველოებში ლენინიზმის შესასწავლად ლენინის კუთხის მოწყობის და საგლეხო კომიტეტების კოოპერატივების და ქოხ-სამკითხველოს შორის კავშირის გაბმის შესახებ. ყველა ეს ზომა მიმართულია ქოხ-სამკითხველოს მუშაობის განვითარებისა და გაფართოებისაკენ.

■ **გაეროვნება ტფილისის ბიბლიოთეკებში.** პოლიტ-განათლების განყოფილება ამ ქამად ატარებს გაეროვნებას ტფილისის ბიბლიოთეკებში. გაეროვნების დროს მხედველობაში მიღებული და სავსებით დაცულია ეროვნულ უმცირესობათა ინტერესები.

■ **მუზეუმი.** პოლიტ-განათლების განყოფილების მიერ მიღებულია ენერგიული ზომები ქალაქის მუზეუმის აღსადგენად. ამ მუზეუმში უკანასკნელ წლებში მუშაობა არ ყოფილა.

■ **მოძრავი ბიბლიოთეკები.** მზადდება 10 მოძრავი ბიბლიოთეკა მაზრისათვის. წიგნები მათთვის უკვე შეძენილია და ამ ქამად ყდის გასაკეთებლად მიცემული.

■ **უვარგისი წიგნების გამორიცხვა.** აღმასკომის ბიბლიოთეკებში ამ ქამად სპეციალური კომისია აწარმოებს უვარგის და კონტრ-რევოლუციონური ლიტერატურის გამორიცხვას.

■ **ახალი წიგნები.** პოლიტ-განათლების განყოფილება ამზადებს მაზრის 12 ბიბლიოთეკა-სამკითხველოსათვის წიგნების ახალ კომპლექტს იმ დანაკლისის შესავსებათ, რომელსაც განიცდიან ეს ბიბლიოთეკები. დიდი ხანია, რაც ამ ბიბლიოთეკებში წიგნები არ გაგზავნილა. უკვე ნაყიდა ყველა გამოცემა (რომელიც ადგილობრივ ბაზარზე მოიპოვება) ქართულ, სომხურ და თათრულ ენებზე. შესყიდულია აგრეთვე რუსული წიგნები, უმთავრესად პოლიტიკური და სასოფლო-სამეურნეო ხასიათის.

3 20

1924